

พระบรมราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖

พระราชทานแด่ทหารในกองทัพบกสยาม

กับ

บทละครเบิกโรงเรื่องดึกดำบรรพ์

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ (ฟู ราชวัลลภานุสิษฐ์)

ราชองครักษ์พิเศษ

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

วันอาทิตย์ ที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

พระบรมราโชวาท

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖

พระราชทานแด่ทหารในกองทัพบกสยาม

กับ

บทละครเบิกโรงเรื่องดึกดำบรรพ์

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ (ฟู ราชวัลลภานุสิษฐ์)

ราชองครักษ์พิเศษ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันอาทิตย์ ที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์

(ฟู ราชวัลลภานุสิษฐ์)

ชาตะ วันศุกร์ที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๐

มรณะ วันศุกร์ที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๕

(สำเนา)

สำนักราชเลขาธิการ

วันที่ ๑๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๖

กราบทูล ท่านราชเลขาธิการ

ด้วยในการพระราชทานเพลิงศพ พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ผู้เป็นบิดาของเกล้า ฯ ซึ่งกำหนดไว้ในเดือน ธันวาคม ๒๔๙๖ ณ วัดมกุฎกษัตริยาราม ทางเจ้าภาพมีความประสงค์ใคร่จะพิมพ์ บทละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ อันเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ กับบรรดาพระบรมราโชวาทของพระองค์ท่านที่พระราชทานแต่ทหารในกองทัพบก เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพนี้ เกล้า ฯ จึงขอกราบทูลมา เพื่อได้ทรงนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต.

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

เกล้า ฯ ธนัญชัย ราชวัลลภานุสิษฐ์

ที่ ๆ. ๑๕๖๗/๒๔๙๖ สำนักราชเลขาธิการ

๓๑ สิงหาคม ๒๔๙๖

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พิมพ์บทพระราชนิพนธ์ กับ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

แจ้งความมายัง นายธนัญชัย ราชวัลลภานุสิษฐ์

หนังสือลงวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๙๖ ขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพิมพ์บทพระราชนิพนธ์ ละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแด่ทหารในกองทัพบก เพื่อแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ผู้บิดานั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต.

นิกรเทวัญ เทวกุล

(หม่อมเจ้านิกรเทวัญ เทวกุล)

ราชเลขาธิการ

ประวัติ

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์
(ฟู ราชวัลลภานุสิษฐ์)
ราชองครักษ์พิเศษ

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ เกิดวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีกุน จุลศักราช ๑๒๔๙ ณ บ้านบางโคล่ จังหวัดพระนคร เป็นบุตร พระยาประสารสุรภักษ์ (วอน) คุณหญิงเปลี่ยน มารดา

แผนลำดับตระกูล

เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (พัฒน์)

|

พระจรูญโภคากร ผู้ว่าราชการเมืองหลังสวน (สุด)

|

นายวัน

|

พระยาประสารสุรภักษ์ (วอน)

|

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ (ฟู)

เมื่อเยาว์ได้ศึกษา ณ โรงเรียนบพิตรพิมุข จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๔ สมัครเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก สอบไล่จบหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อย ออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕

วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นนักเรียนทำการนายร้อย ตำแหน่งผู้บังคับหมวด กองร้อยที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ เลื่อนขึ้นเป็นว่าที่นายร้อยตรี

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นผู้บังคับการหมวดในกองร้อยที่ ๔ ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กองพันที่ ๑ (ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง) ในปีเดียวกันนี้ รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นร้อยตรี ต่อพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่ต้องมารับยศ ร้อยตรี ล่าช้าถึง ปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เพราะ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินประพาสทวีปยุโรป

วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ย้ายมาเป็นนายเวรกรมทหารบกราบที่ ๑ มหาดเล็ก

วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้รั้งผู้บังคับกองร้อยที่ ๒ ในกองพันที่ ๑ กรมทหารบกราบที่ ๑ มหาดเล็ก ฯ

วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕ รับพระราชทานสัญญาบัตร เป็นร้อยโท

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินในการซ้อมรบเสือป่า จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ในหน้าที่ผู้บังคับกองทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖ ถึงบ้านดอนตาเพ็ชร์ เป็นประทับ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานยศร้อยเอก เป็นพิเศษ และเป็นราชองครักษ์เวร เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้บังคับกองร้อยที่ ๒

วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ร้อยเอก หลวงสรสิทธิยานุการ

วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้รั้งผู้บังคับกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็ก ฯ

วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นรองผู้บังคับการ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็ก ฯ

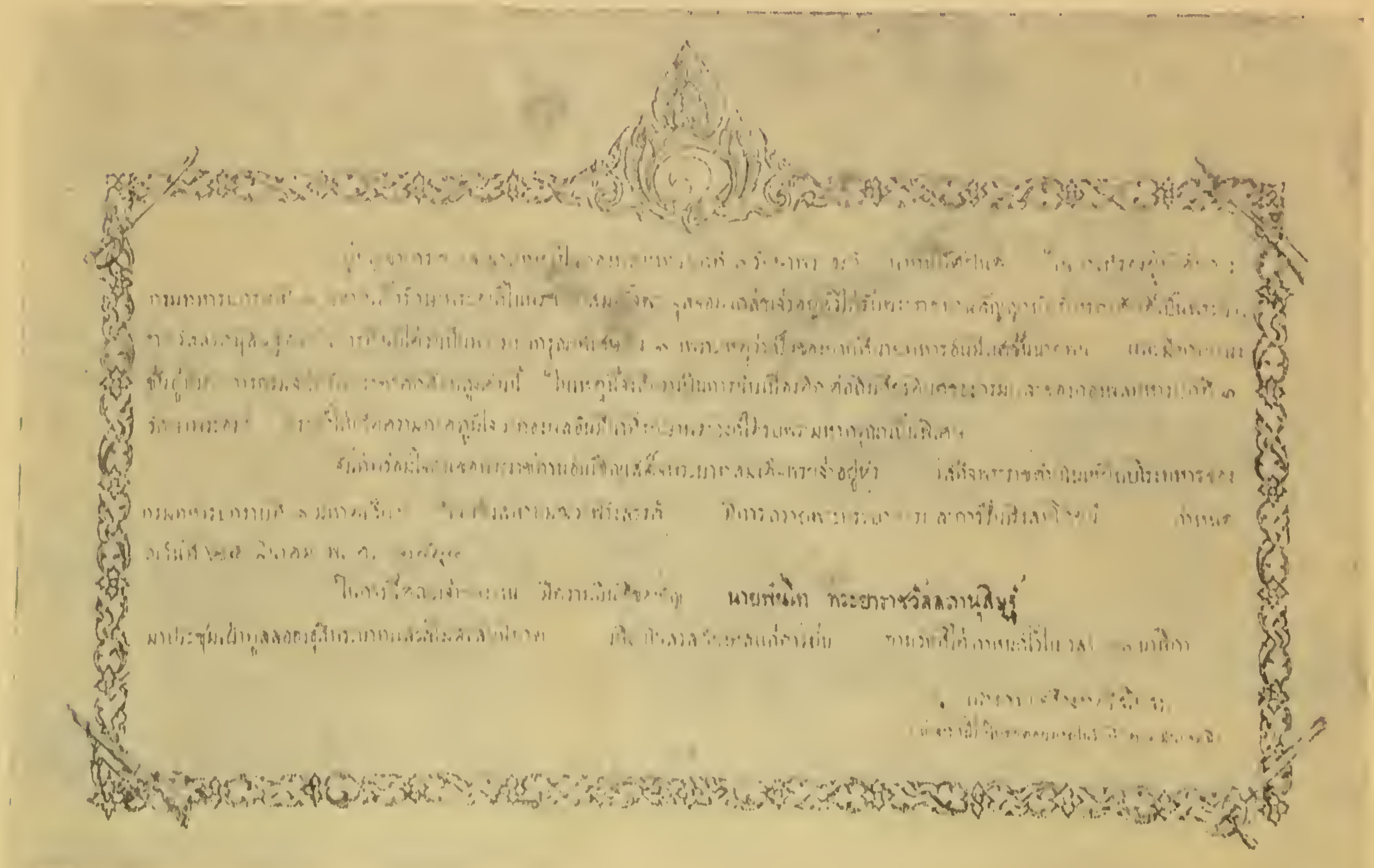
วันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เลื่อนยศเป็น พันตรี และโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นราชองครักษ์เวรต่อ

วันที่ ๑ เมษายน พ ศ. ๒๔๖๑ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น จมื่นพัลลภพลาธิการ

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้เลื่อนยศเป็นพันโท และโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นราชองครักษ์เวรต่อ

วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งทรงพระมหากรุณาเป็นพิเศษ

เนื่องในการที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พันโท พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ คราวนี้ สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมหลวงนครราชสีมา เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ เวลานั้นทรงดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๑ รักษาพระองค์ ทรงมีพระทัยยินดีที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้รับพระมหากรุณาเป็นพิเศษ จึงทรงจัดการให้มีการฉลองบรรดาศักดิ์ ณ ที่กรมทหารมหาดเล็ก ฯ และได้ทรงขอพระราชทานอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเสวยพระกระยาหาร และทอดพระเนตรการแสดงต่าง ๆ ดั่งบัตรเชิญนี้

นายพันโท พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์

วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เลื่อนยศเป็น พันเอก และเป็นราชองครักษ์เวรต่อ รวมเวลารับราชการในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ติดต่อกันมาเป็นเวลา ๑๘ ปี ๑๐ เดือน

วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ย้ายจากกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ไปเป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๔ จังหวัดราชบุรี

วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ย้ายมาเป็นผู้บังคับการทหารรักษาวัง

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เป็นราชองครักษ์เวรต่อ

วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๘ ย้ายไปเป็นรองสมุหองครักษ์

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เป็นราชองครักษ์เวรต่อ

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ออกจากประจำการเป็นนายทหารกองหนุน สังกัดกองทัพบก ทหารบกมณฑลกรุงเทพ ฯ รวมเวลารับราชการ ๓๑ ปี

วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้เป็นราชองครักษ์พิเศษ

ตลอดเวลารับราชการ พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ได้บำเพ็ญตนตั้งมั่นอยู่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมือง และหน้าที่ราชการ โดยเสมอมาจนตลอดอายุขัย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญที่ได้รับพระราชทาน

	เหรียญรัชมงคล
พ.ศ. ๒๔๕๔	เหรียญบรมราชาภิเษก (รัชกาลที่ ๖)
	เหรียญ ส.ผ. ขอบผึ้งเพ็ชร (สมเด็จพระพันปีหลวง)
พ.ศ. ๒๔๕๔	เข็มข้าหลวงเดิม (รัชกาลที่ ๖)
พ.ศ. ๒๔๕๙	มงกุฎสยาม ชั้นที่ ๕
พ.ศ. ๒๔๖๐	เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๔ (รัชกาลที่ ๖)
พ.ศ. ๒๔๖๑	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
พ.ศ. ๒๔๖๒	ตราวัลลภาภรณ์
พ.ศ. ๒๔๖๕	เหรียญจักรพรรดิมาลา
พ.ศ. ๒๔๖๖	จัตุรถาภรณ์มงกุฎ
พ.ศ. ๒๔๖๗	ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ โต๊ะทอง กาทอง หีบทอง
พ.ศ. ๒๔๖๘	เหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๗
พ.ศ. ๒๔๖๙	เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๔ (รัชกาลที่ ๗)
พ.ศ. ๒๔๗๐	จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๔๗๑ ตริตาภรณ์มงกุฎ

พ.ศ. ๒๔๗๔ เหรียญที่ระลึกฉลองพระนคร

พ.ศ. ๒๔๙๓ เหรียญบรมราชาภิเษก (รัชกาลที่ ๙)

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ถึงอนิจกรรมด้วยโรคลมปัจจุบันด้วยอาการอันสงบ ภายหลังที่รู้สึกมีอาการเวียนศีรษะไม่ถึง ๕ นาที ท่ามกลางภรรยา บุตรและธิดา ณ บ้านซอยองครักษ์ บางกระบือ เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เวลา ๑๐.๔๕ น. อายุได้ ๖๔ ปี ๔ วัน

ได้ทำการสมรสกับ สงุ่น บุตรีนายอากรชวนกับคุณแม่เลื่อน ช่วงประภักดิ์ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๒ ในการสมรสนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระยุพราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานน้ำสังข์และเงินทุน ณ พระราชวังสราญรมย์

พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ มีบุตรและธิดากับคุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ ๑๒ คน คงอยู่เวลานี้ ๖ คน คือ

๑. น.ส. เฟื่องฟ้า ราชวัลลภานุสิษฐ์

๒. นายธนัญชัย ราชวัลลภานุสิษฐ์

๓. น.ส. มัณฑณา ราชวัลลภานุสิษฐ์

๔. นายดนัยศักดิ์ ราชวัลลภานุสิษฐ์

๕. ว่าที่เรืออากาศตรี กาญจนะ ราชวัลลภานุสิษฐ์

๖. น.ส. วิยะฎา ราชวัลลภานุสิษฐ์

เมื่อได้สำนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงพระมหากรุณาและไว้วางพระราชหฤทัยต่อพันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ คุณหญิงสงุ่น และบุตรธิดา จึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตรวบรวมพิมพ์พระราชนิพนธ์ของพระมหาธีรราชเจ้า พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระบรมราโชวาท พระราชทานแด่กองทัพบกสยาม และบทละครเบิกโรงดึกดำบรรพ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นปฏิการแด่ท่านที่เคารพและญาติมิตรที่มาเป็นเกียรติยศแก่พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ผู้วายชนม์เป็นวาระสุดท้ายในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้

ผลบุญกุศลอันจะพึงได้จากการพิมพ์แพร่หนังสือเล่มนี้จงบรรลุเป็นผลประโยคสมบัติ ให้บังเกิดอิฐคุณวิบุลผลแก่พันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ ผู้ล่วงลับไปตามสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ.

ถ่ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗

สารบาญ

หน้า

พระราชดำรัสแก่กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์
ณ วันพุธที่ ๒๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓)

ทหารมหาดเล็ก

เราได้ให้หาเจ้าทั้งหลายเข้ามา เพื่อพูดจาชี้แจงให้เข้าใจเหตุการณ์กรมทหารนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นพระบรมชนกนาถของเราได้ทรงตั้งขึ้นเพื่อเป็นทหารรักษาพระองค์ ทรงใช้ชิดสนิทเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย และกรมนี้ได้เป็นกองทหารที่ ๑ ซึ่งได้จัดขึ้นตามระเบียบทหารอย่างใหม่ จึงควรนับว่าเป็นมูลรากแห่งกองทัพบกในปัจจุบันกาล ในชั้นต้นเมื่อแรกตั้งกรมทหารมหาดเล็กขึ้นนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงกระทำหน้าที่ผู้บังคับการโดยพระองค์เอง แต่ต่อมาพระราชกิจน้อยใหญ่ประมูลมากขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ทรงตั้งแต่งผู้ที่ไว้วางพระราชหฤทัย รับพระบรมราชโองการเป็นผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็กเป็นลำดับมา จนถึงตัวเราได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งผู้บังคับการเป็นที่สุด

ตั้งแต่ได้ตั้งกรมทหารมหาดเล็กขึ้นแล้ว จนตลอดมาถึงกาลบัดนี้ กรมทหารนี้ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณโดยความจงรักภักดีมิได้ย่อหย่อน เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาบัดนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ผู้ทรงตั้งกรมนี้ขึ้นได้เสด็จสวรรคตแล้ว เป็นเหตุทำให้เศร้าโศกอย่างสาหัสทั่วทุกตัวคน เราเชื่อว่าทหารมหาดเล็กทุกคนคงมีความรู้สึกเช่นเดียวกับเรา แล้วเมื่อเรามานึกถึงความสวามิภักดิ์ของทหารมหาดเล็ก เราจึงเห็นว่าควรจะยกกรมนี้ถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกาธิบดีให้เป็นข้าสืบไปชั่วกัลปาวสาน เพราะฉะนั้น ตั้งแต่วันนี้ต่อไปให้เรียกนามกรมนี้ว่า "กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" และให้ใช้อักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ จ.ป.ร. ติดที่บ่าเสื้อยศสืบไป

ส่วนตัวเราที่ได้เคยเป็นผู้บังคับการมาจนบัดนี้ มีความจำใจที่จะต้องออกจากตำแหน่ง โดยเหตุที่มีราชกิจอย่างอื่นที่จำเป็นจะต้องกระทำ จะหาเวลาดูแลการงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้บังคับการเช่นที่เคยมาไม่สะดวก แต่เราจะรับตำแหน่งนายพันเอกพิเศษ สนองพระองค์สมเด็จพระบรมชนกาธิบดีต่อไป และเราถือว่าทหารมหาดเล็กได้เคยเป็นผู้สนิทใช้ชิดมา เพราะฉะนั้น เราคงจะยังตั้งใจพยายามทราบเหตุการณ์ทุกข์สุขของคนในกรมนี้ ตั้งแต่นายทหารผู้ใหญ่ผู้น้อยตลอดลงไปจนถึงนายสิบ พลทหารทั่วทุกตัวคน

อนึ่ง ตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารนี้ที่ว่างลง เราขอตั้งให้สมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนพิศณุโลกประชานารถ ผู้เป็นน้องที่รักและผู้เป็นที่ไว้วางใจของเรา ให้เป็นผู้บังคับการแทนตัวเราต่อไป

คำกราบบังคมทูล
เมื่อทูลเกล้า ฯ ถวายเครื่องจอมพลทหารบก
วันที่ ๒ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓)

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาในนามของข้าราชการทหารบกทั้งหลายในกองทัพบกของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ด้วยเวลานี้ แม้แต่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายยังเต็มไปด้วยความโศกเศร้าโทมนัสอันยิ่งใหญ่อย่างสาหัส ในการที่พระบาทสมเด็จผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่มาแต่ก่อนได้เสด็จสวรรคตนั้น แต่ครั้นระลึกถึงราชการแผ่นดินที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เสด็จขึ้นดำรงพิภพแผ่นดินสยาม สืบพระบรมราชสันตติวงศ์ตามขัตติยราชประเพณีดังนี้ นับว่าได้ทรงรับหน้าที่เป็นจอมทัพไทยแล้ว ก็กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายบังเกิดความปีติปราโมทย์ขึ้นและพ้นจากความว้าเหว่ใจ ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป จึงได้พรักพร้อมกันขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อแสดงความสัตย์สุจริตกตัญญูซื่อตรงจงรักภักดีอันได้มีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมาแล้วแต่ก่อนนั้นให้ปรากฏยิ่งขึ้นอีก และพร้อมทั้งความเชื่อมั่นในพระเกียรติคุณพระปรีชาสามารถของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ที่จะทรงทะนุบำรุงราชการ

ทุกแผนก มีแผนกทหารเป็นต้น เมื่อความสุจริตกตัญญู จงรักภักดีและความรู้สึกเชื่อมั่นมีอยู่ดังนี้แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงไม่สามารถที่จะสงบน้ำใจรั้งรออยู่อีกได้ จึงพร้อมใจกันนำเครื่องจอมพลมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในบัดนี้ ขอพระราชทานให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทดำรงพระราชอิสริยานุภาพตำแหน่งที่จอมพลทหารบก เป็นที่พึ่งพำนักของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ให้เป็นสิ่งสำคัญแห่งเดชานุภาพในการทหารและเป็นมิ่งมหามงคลของการชัยชนะ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ตั้งใจโดยความสุจริตกตัญญูอยู่แล้วเสมอ ที่จะกระทำการของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสำหรับชาติศาสนาบ้านเมืองแห่งตนโดยเต็มตามหน้าที่ แม้ถึงว่าจะต้องเสียเลือดหยดที่สุดจนชีวิตของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ดี ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็คงจะกระทำการสนองพระเดชพระคุณให้บรรลุถึงซึ่งชัยมงคล

และด้วยเดชะผลของสัจวาทีดังนี้ ขออำนาจพระรัตนตรัยและสิ่งซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสกลโลกทุกสถาน จงได้อภิบาลรักษาใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ยิ่งทวีพระบรมราชเดชานุภาพแผ่ไพศาลในสากลอาณาจักร เป็นที่ยำเกรงแก่สรรพอริราชปรปักษ์ทั่วทุกทิศ แม้หากจะคิดประทุษร้าย ก็ให้พ่ายแพ้ต่ออำนาจพระบารมี พระเกียรติคุณจงเป็นที่ขจรขจบทั่วนานาประเทศ ทรงพระเจริญโชคชัยเยศสรรพสิริสวัสดิ์เพิ่มพูน เป็นบรมสุขสมบูรณ์ตลอดทั้งสยามรัฐมณฑลสีมา

สรรพภยันตรายโรคาพาธจงนิราศ อย่าได้พ้องพานเบื้องบาทยุคล ขอได้ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงเกษมสุขสำราญในสิริราชสมบัติรัตนราชัย พระราชดำริสิ่งใดๆ จงเป็นผลสำเร็จดังพระบรมราชประสงค์ ขอให้ประสิทธิ์สมความจำนงของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายตามที่ได้ตั้งใจถวายชัยมงคลฉะนี้จงทุกประการเทอญ

ขอเดชะ

พระราชดำรัสตอบ

เราขอขอบพระทัยผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ และขอบใจนายทหารผู้ใหญ่บรรดาที่ได้นำเครื่องยศจอมพลทหารบกมามอบให้เราในวันนี้ เรามีความเต็มใจรับยศจอมพล ซึ่งทหารบกของเราได้พร้อมใจกันยกย่องให้เราเป็น เพราะแลเห็นว่าเป็นพยานแห่งน้ำใจจงรักภักดีสวามิภักดิ์ในตัวเราและแผ่นดินสยาม

การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถของเรา ผู้ได้ทรงดำรงพระยศจอมพลและตำแหน่งจอมทัพบก ได้เสด็จสวรรคตนั้น ย่อมเป็นเหตุให้เรามีความเศร้าโศกเหลือที่จะพรรณนา แต่เมื่อได้แลเห็นปรากฏอยู่ว่าเรามิได้เศร้าโศกแต่โดยลำพัง ทั้งบรรดาทหารก็พลอยมีความเศร้าโศกอาลัยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ ทำให้เรารู้สึกว่าทุกข์ของเราค่อยเบาบางลง เพราะมีผู้ช่วยแบกทุกข์อันนั้นด้วยเป็นอันมาก

สมเด็จพระบรมชนกาธิราชของเรา ได้ทรงพระมหากรุณาเมตตาปรานีแก่เหล่าทหารบกเป็นอย่างยิ่งยวดมาแล้วปานใด ทหารทุก ๆ คนย่อมทราบอยู่ในใจดีแล้ว เมื่อได้เสด็จสวรรคตไปแล้วเช่นนี้ เรารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของเราที่จะทะนุบำรุงทหารบกของเรา ให้จำเริญตามรอยพระบาทสมเด็จพระบรมชนก

นาถมิให้บกพร่อง ตัวเราเองก็ได้เคยรับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่ในหมู่ทหารบกหลายปี จึงมีน้ำใจรักใคร่ไมตรีในบรรดาทหารบกทั้งนายและพลประหนึ่งเป็นบุตรที่เสน่หายิ่งของเราฉะนั้น ขอจงเชื่อเถิดว่าเราจะตั้งใจทะนุบำรุงกองทัพบกให้จำเริญรุ่งเรืองสมควรแก่กาลสมัย เพื่อจะได้ฝากอิสรภาพแห่งชาติไทยไว้ในมือแห่งทหาร โดยความเชื่อมั่นว่า แม้มีศัตรูหมู่พาลปรารถนาจะมาย่ำยีบ้านเมืองชาติและศาสนา ทหารของเราคงจะตั้งหน้าต่อสู้จนสิ้นกำลังมิได้ยับยั้งย่อหย่อน เรารู้อยู่ว่านายพลเอก กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช ผู้เป็นพี่ที่ไว้วางใจของเรา เป็นผู้บัญการทหารบกอยู่นี้ มีความจงรักภักดีมั่นคงมีความสามารถในราชการทหาร กับทั้งมีข้าราชการนายทหารผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งจงรักภักดีเต็มใจกระทำการตามตำแหน่งหน้าที่ของตน ๆ อีกนายสิบและพลที่ซื่อสัตย์สุจริตยอมถวายชีวิตเป็นราชพลี เมื่อเราเชื่อในใจอยู่เช่นนี้แล้ว ก็ทำให้เรารู้สึกอิ่มใจที่ได้รับยศเป็นจอมพลในกรมทหารบกของเราเป็นอย่างยิ่ง

ในที่สุดนี้เราขอขอบใจอีกครั้งหนึ่ง และขออวยชัยให้พรให้ทหารบกของเราเจริญสุขสถาวรทั่วทุกตัวคน ตั้งแต่ผู้บัญชาการ นายทหารผู้ใหญ่ผู้น้อย ตลอดจนถึงนายสิบ พลทหารทุกเมื่อเทอญ.

คำกราบบังคมทูลของแม่ทัพน้อยทหารบกที่ ๑ ในการที่นำเครื่องทรงตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ กรมทหารบกช่างที่ ๑ และกรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๑ ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้า ฯ

ข้าพระพุทธเจ้ากับทั้งผู้บังคับบัญชา และนายทหารกรมทหารช่างกองพันที่ ๑ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ (รักษาพระองค์) ซึ่งมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ บัดนี้ ได้รับฉันทานุมัติจากนายทหาร พลทหารในกรมทหารทั้ง ๒ นั้น ให้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ขอพระราชทานพระราชวโรกาสที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณาแสดงความปลื้มเปรมปีติยินดี ในการที่พระราชทานเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษของกรมทั้ง ๒ เป็นอันนับต่อเนื่องจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เคยทรงดำรงตำแหน่งอยู่เดิมนั้น

การที่ทรงพระมหากรุณาต่อกรมทหารทั้ง ๒ นี้ กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายรู้สึกทั่วกันว่า จะหาเกียรติยศอันใดที่สูงกว่านั้นหามีไม่ ตลอดจนที่ได้พระราชทานพระบรมนามาภิไธยย่อประดับบนบ่านั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต้องถือว่าเป็นที่ระลึกแห่งเกียรติยศอันสูง และเป็นเครื่องปลุกใจเตือนใจให้ประพฤติตนให้สมแก่เกียรติยศที่พระราชทาน และในคราว

จำเป็นจะได้ต่อสู้ราชศัตรู โดยมิได้ครั่นคร้ามจนถึงได้นำพระบรมนามาภิไธยเครื่องหมายแห่งพระมหากษัตริย์ไปสู่ที่ชัยชนะทุกเมื่อ

กรมทหารทั้ง ๒ กรมนี้ ถ้าจะนับว่าเป็นบ่อกำเนิดแห่งเหล่าทหารช่างและปืนใหญ่ก็ได้ คือกรมทหารช่างถึงแม้เป็นกรมทหารที่ตั้งใหม่เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๔๕ ก็ดี แต่เป็นกรมแรกของเหล่าทหารช่างในกองทัพบกสยาม มีหน้าที่อันสำคัญ และจำเป็นในกิจของการสงครามในปัจจุบันสมัยแผนกหนึ่ง กรมนี้ได้เป็นกรมตัวอย่างแต่แรกตั้งมาจนบัดนี้ ตลอดจนเป็นโรงเรียนฝึกหัดวิชาประจำเหล่าสำหรับนายทหารด้วย จึงเป็นกรมสำคัญกรมหนึ่ง

ส่วนกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ (รักษาพระองค์) นั้นได้สืบตรงและติดต่อมาจากกองญวนปืนใหญ่ ซึ่งตั้งขึ้นแต่ในรัชกาลที่ ๔ มาในรัชกาลที่ ๕ มีหมู่อื่นสมทบรวบรวมตั้งขึ้นเป็นกรมทหารฝึกหัดอย่างใหม่ จนได้เป็นทหารรักษาพระองค์ขึ้นกรมหนึ่ง นับเป็นกรมที่ใกล้ชิดพระองค์และเก่ากว่ากรมทหารปืนใหญ่อื่น ๆ จึงเป็นกรมสำคัญกรมหนึ่ง

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๒ พระองค์ ทรงสอดส่องเกื้อกูลกรมทหารที่สำคัญเช่นนี้ ย่อมเป็นสิ่งซึ่งจะลงในตำนานของกรมทหารทั้ง ๒ กรม เป็นที่ระลึกตลอดจนผู้ที่จะรับราชการในกรมนี้ต่อไปในภายหน้า และสืบชั่วบุตรหลานของข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง

ด้วยความปีติยินดีเป็นล้นเกล้าฯ เช่นนี้ จึงข้าพระพุทธเจ้าผู้แทนบรรดานายทหาร พลทหารกรมทหารช่างกองพันที่ ๑ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ (รักษาพระองค์) ขอพระราชทานถวายพระพรชัยให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงมีพระชนมายุยั่งยืนนานเกษมสำราญในราชสมบัติ สรรพอุปัทวันตรายจงอย่าเกิดมีแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สรรพโรคาพาธอย่าได้แผ้วพาล ขอพระบรมเดชานุภาพแผ่ไพศาลไปทั่วทิศานุทิศ หมู่ปัจจามิตรที่คิดร้ายจงพ่ายแพ้พระบารมีทุกเมื่อ

ณ บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชวโรกาสให้ผู้บังคับการกรมทหารช่างกองพันที่ ๑ และกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ (รักษาพระองค์) นำเครื่องแต่งพระองค์ตามยศนายพันเอกของกรมขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย เพื่อได้ทรงเครื่องเหล่านี้ เป็นเกียรติยศแก่กรมทหารของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

คำกราบบังคมทูลของแม่ทัพน้อยทหารบกที่ ๒
ในการที่นำเครื่องทรงสำหรับตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ
กรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๖, กรมทหารบกราบที่ ๗, ที่ ๘
ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

วันนี้เป็นวันอุดมมหาพิชัยฤกษ์ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ ทรงดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับการพิเศษในกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๖ กรมทหารราบที่ ๗ ที่ ๘ เป็นสิ่งซึ่งกระทำให้ข้าพระพุทธเจ้านายและพลทหารในกรมที่กล่าวมานี้ มีความปีติยินดีเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม โดยเหตุที่ได้ทรงพระกรุณาให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้มีโอกาสรับราชการสนองพระเดชพระคุณใกล้ชิด เพื่อแสดงความจงรักภักดีกตัญญูต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีความรู้สึกเต็มอยู่ในใจ ถึงการที่ทรงพระปรีชาสามารถในกิจการและหน้าที่ของทหารปืนใหญ่ ซึ่งได้ทรงพระอุตสาหะศึกษามาแล้วเป็นส่วนพิเศษ ทั้งวิชาการทหารทั้งปวง อันนับว่าทรงเป็นพระบรมครูชักนำให้กรมทหารเหล่านี้ กระทำราชการสงครามกล้าแข็งถึงซึ่งชัยชนะ เพิ่มพูนพระเกียรติยศและแผ่พระบรมเดชานุภาพทั่วทุกทิศ

การที่กรมทหารมีพระมหากษัตริย์ เป็นผู้บังคับการพิเศษ ย่อมกระทำให้ทหารมีน้ำใจฮึกเหิมทรหดอดทนยิ่งขึ้น แม้มีราชศัตรูในแห่งหนตำบลใด จะได้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณเป็นที่ตั้ง

ณ บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ให้ผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๖ กรมทหารราบที่ ๗ ที่ ๘ นำเครื่องแต่งพระองค์สำหรับยศนายพันเอก ตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอพระราชทานกราบบังคมทูลอัญเชิญให้ทรงเครื่องนี้ เพื่อเป็นเกียรติยศแก่กรมทหารนี้สืบไป

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของทหาร กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๖ กรมทหารราบที่ ๗ ที่ ๘ ขอพระราชทานถวายพระพรชัยให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จยั่งยืนนานอยู่ในราชสมบัติ ทรงพระสิริสวัสดิ์เกษมสำราญ สรรพอุปัทวันตรายอย่าได้แผ้วพาลยุคลบาท ผู้ที่เป็นราชศัตรูเสี้ยนหนามจงพ่ายแพ้พระบารมีทุกเมื่อ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

คำกราบบังคมทูลของแม่ทัพน้อยทหารบกที่ ๓
ในการที่นำเครื่องทรงสำหรับตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ
กรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๕ กรมทหารบกราบที่ ๙
กรมทหารบกราบที่ ๑๐ ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้ารับฉันทานุมัติของบรรดาทหารในกองพลที่ ๕ มณฑลนครราชสีมา กองพลที่ ๙ มณฑลปราจีนบุรี และกองพลที่ ๑๐ มณฑลอุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และ อุดรธานี ขอพระราชทานพระราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

การที่ทรงพระมหากรุณาดำรงพระยศตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๕ กรมทหารราบที่ ๙ และกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑๐ ครั้งนี้ กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเต็มไปด้วยปีติปราโมทย์เป็นส่วนพิเศษอย่างล้นพ้น เหลือที่จะยกถ้อยคำขึ้นพรรณนาเปรียบเทียบได้ แต่ส่วนความจริงใจที่แล้วมา ข้าพระพุทธเจ้าได้รู้สึกอยู่แล้วเป็นนิตย์ว่าเป็นทหารของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ผู้ดำรงตำแหน่งจอมทัพบก พระองค์เป็นดังพระชนกแห่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง และรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของข้าพระพุทธเจ้าจะพึงกตัญญูกตเวที ที่จะสละชีวิตถวายเป็นราชพลีทุกขณะจิต ครั้นใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงแสดงพระมหากรุณาธิคุณเพิ่มเติมเป็นส่วนพิเศษขึ้นอีกเช่นนี้

จึงทวีปีติปราโมทย์ขึ้นอีก เพราะมาเห็นประจักษ์ว่าใต้ฝ่าละออง ธุลีพระบาททรงพระมหากรุณาธิคุณปกเกล้าปกกระหม่อมตลอด ถึงกองทหารซึ่งตั้งอยู่ในมณฑลชั้นนอกทั่วพระราชอาณาจักร ความรู้สึกเช่นนี้ เป็นเครื่องจูงใจของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ให้พรักพร้อมกันอยู่ใกล้ชิดใต้เบื้องบาทยุคลยิ่งขึ้น ถึงแม้ตน จะอยู่ไกลก็ได้มีอักษรพระบรมนามาภิไธยติดประทับอยู่กับบ่า เป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และมั่นอยู่ ในความจงรักภักดี ตั้งใจรักษาพระเกียรติยศ และพระบรม เดชานุภาพให้รุ่งเรืองเป็นที่เกรงขามแก่เหล่าปัจจามิตร

ในมหามงคลสมัย วันขึ้นปีใหม่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ นี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เครื่องทรงสำหรับผู้บังคับการพิเศษ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๕ กรมทหารราบที่ ๙ และกรมทหารบกใหญ่ที่ ๑๐ แด่ใต้ฝ่าละออง ธุลีพระบาท

และขอถวายชัยมงคลในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จงทรง พระชนมายุยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญปราศจากสรรพโรคา พิบัติอุปัทวปีฑา คลาดแคล้วจากภยันตราย ทรงพระเจริญด้วย พระราชอิสริยยศเดชานุภาพไพโรจน์ ประสบแต่ประโยชน์กิจ อันเจริญเป็นนิตยกาล เสด็จสถิตยืนนานในพระราชมไหศวรรย์ ปกครองรัฐสีมามณฑล สมบูรณ์ยิ่งสมด้วยพระราชประสงค์ ทุกสิ่งทุกประการ ด้วยเดชานุภาพพระรัตนตรัย และด้วยความ ตั้งใจในสัจจกตัญญุตาของข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

คำกราบบังคมทูลของผู้บัญชาการ
กองพลทหารบกที่ ๔
ในการที่นำเครื่องทรงสำหรับตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ
แห่งกรมทหารบกราบที่ ๑๔ ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยตามซึ่งทรงพระมหากรุณาทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษแห่งกรมทหารราบที่ ๑๔ นั้น

นายทหารและพลทหารในกรมทหารราบที่ ๑๔ มีความชื่นชมโสมนัสยินดีเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม ทั้งรู้สึกว่าเป็นเกียรติยศอันใหญ่ยิ่ง

เพราะฉะนั้น นายทหารและพลทหารกรมทหารราบที่ ๑๔ จึงได้มอบฉันทานุมัติให้ข้าพระพุทธเจ้านำเครื่องแต่งพระองค์นายพันเอกพิเศษ มาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเกษมสุขสำราญในสิริราชสมบัติ พระชนมายุยืนนาน และศัตรูหมู่ปัจจามิตรทั้งภายนอกและภายในจงพ่ายแพ้พระบรมเดชานุภาพทุกเมื่อ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระราชดำรัสตอบ
ทรงรับเครื่องยศตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ
ของกรมทหารต่าง ๆ

เรามีความยินดีที่จะรับเครื่องยศซึ่งบรรดานายทหารกรมต่าง ๆ นำมาให้แก่เรา ณ เพลาวันนี้ และขอขอบใจโดยทั่วหน้ากัน เราเป็นผู้มีนิสัยพอใจรักใคร่ในทหารอันเป็นนิสัยของขัตติยตระกูลซึ่งตัวเราเป็นผู้สืบต่อมา เราก็มีกำเนิดเป็นนักรบ นิสัยใจคอของเราก็เป็นนักรบ ทั้งการศึกษาเล่าเรียนของเราก็เป็นไปในทางนักรบ แม้จะได้ศึกษาวิชาการอื่น ๆ โดยเหตุจำเป็นแห่งหน้าที่ของเราก็ดี เราก็มิได้ละทิ้งวิชาการทหาร เวลาที่เรารู้สึกสำราญใจที่สุด ย่อมเป็นเวลาที่อยู่ในหมู่ในคณะของทหาร เพราะมีความรู้สึกอยู่ในใจเสมอว่าเป็นพวกเดียวกัน การที่เรามีความยินดีที่จะรับตำแหน่งเป็นผู้บังคับการพิเศษของกรมทหารต่าง ๆ นี้ ก็เพราะรู้สึกอยู่ว่าเท่ากับเป็นเครื่องหมายแสดงความเอาใจใส่ และความตั้งใจที่จะทะนุบำรุงกรมทหารนั้นให้มีความถาวรมั่นคงอยู่ ถึงแม้เราจะอยู่ห่างไกลก็จะกระทำหน้าที่ให้บรรดานายและพลทหารรู้สึกได้ว่า เราผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ใกล้ชิดและเอาใจสอดส่องมองอยู่เสมอ ทหารของเราทุก ๆ คนต้องพึงเข้าใจว่า ในเวลาที่รับราชการประจำหรือในเวลาสงคราม ตัวเราจะเป็นผู้หนุนหลังทหารของเราทุก ๆ คน อย่าได้มีความกังวลอย่างใดอย่างหนึ่งเลย แม้บุตรภรรยาญาติพี่น้อง

ของบรรดาทหารของเราจำเป็นต้องอยู่ข้างหลัง เมื่อทหารของเราคนใดคนหนึ่งถึงแก่ความอันตรายลงแล้ว ก็จงเชื่อมั่นเสียเถิดว่า เราผู้เป็นหนุนหลังอยู่นั้น จะทะนุบำรุงชุบเลี้ยงไปจนกว่าจะถึงที่สุด จงตัดความกังวลในข้อนี้เสียเถิด

ทหารย่อมมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องนับถือชาติ, ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผู้ปกครองบำรุงเลี้ยงตน เป็นใหญ่กว่าสิ่งทั้งปวง

อันธงชัยทั้งสามของท้าวอัมรินทราธิราช ได้ใช้นำเทพเสนาเข้าสู่สงครามปราบอสูรเหล่าร้ายให้พ่ายแพ้ปราชัยแด่เทพบารมี ดังมีข้อความกล่าวไว้ในธชัคคะสูตรนั้นฉันใด ขอทหารจงถือเอาความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ ความรักษาชาติบ้านเมือง และความเคารพมั่นในพระบวรพุทธศาสนา เป็นธงชัยทั้งสามที่เพ่งเล็งมั่นอยู่สำหรับนำทหารของเราไปสู่ที่ชัยชำนะ ๆ และความเจริญทุกเมื่อไป ประดุจธงชัยทั้งสามของท้าวอัมรินทราธิราชฉันนั้น

เราขอให้บรรดานายทหารที่มาชุมนุมพร้อมกันอยู่ ณ เพลาบัดนี้ จงจดจำถ้อยคำของเราที่กล่าวมาแล้ว ไปบอกเล่าสู่กันฟังให้ทราบทั่ว ๆ กันตลอดทั้งนายและพลทหาร.

ที่ ๒๖/๓๘๙

วันที่ ๒ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๓๑

ถึง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ

กระบวนกฐินราบวันนี้ ในส่วนทหารที่เข้ากระบวนเรียบร้อยดี นับว่าเป็นสง่า เป็นเกียรติยศแก่ฉันและชาติไทย เพราะฉะนั้นขอให้เธอแสดงความพอใจของฉันให้ปรากฏแก่บรรดาทหารตั้งแต่นายจนตลอดถึงพล บรรดาที่ได้เข้ากระบวนวันนี้ และฉันเชื่ออยู่ว่า เมื่อถึงเวลาจำเป็นก็คงจะได้แลเห็นความจงรักภักดี ความเต็มใจ และความพร้อมเพรียงในหมู่ทหารบกของฉันเป็นแน่แท้ ฯะ

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

พระราชดำรัส
ในการพระราชทานธงชัยแก่กรมทหารบกม้าที่ ๒ และกรมทหารบกม้าที่ ๑๐
ณ วันที่ ๑ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

ทหารทั้งหลาย

เมื่อตะกี้เจ้าทุกคนได้กล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าตัวเราผู้เป็นจอมทัพบก และต่อหน้าพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้งหลาย ฝ่ายทหารและพลเรือนเป็นพยานอยู่พร้อมกันแล้ว พวกเจ้าทั้งหลายที่เป็นทหาร จำเป็นจะต้องรักษาวาจาสัตย์ที่ได้กล่าวต่อหน้าธารกำนัล จะให้เสียวาจานั้นเป็นไม่ได้เป็นอันขาด เรื่องเสียวาจาแล้วต้องนับว่าเสียเกียรติยศทหารเป็นอย่างน่าอัปอายที่สุด แต่ที่เราเตือนเจ้าทั้งหลายนี้ มิใช่จะเป็นโดยความไม่ไว้ใจมิได้ ที่กล่าวเตือนนั้นโดยฉันเป็นเพื่อนทหารด้วยกัน เพราะอยากจะให้ได้ดีเสมอกันทั้งหมด อยากให้ทหารไปแห่งใดเป็นที่นับหน้าถือตา จึงต้องพูดกันฐานเพื่อน ขอเจ้าทั้งหลายตั้งใจปฏิบัติกิจการตามหน้าที่ของตนตามตำแหน่งตามชั้น อย่าได้เข้าใจผิดคิดน้อยใจว่าเป็นชั้นเลวกว่ากันหรือดีกว่ากันอย่างใด แท้จริงผู้ที่เป็นทหารบกจะเป็นชั้นนายทหารสัญญาบัตรก็ดี ชั้นนายสิบก็ดี ชั้นพลก็ดี นับว่าเป็นผู้มีเกียรติยศคล้ายกันทั้งหมด คือเป็นผู้ที่มีเกียรติยศรับใช้ ทำหน้าที่อย่างลูกผู้ชายชาวไทย อย่างเป็นผู้พร้อมอยู่ที่จะรับใช้ผู้ปกครองของตน เพื่อ

ป้องกันชาติศาสนา ซึ่งเป็นที่รักใคร่นับถือของเราทั้งหลายให้ยั่งยืนถาวรอยู่เหมือนอย่างที่เป็นมาแล้วแต่ก่อน เมื่อปู่ย่าตายายของเราได้รักษาชาติของเรายั่งยืนมาได้หลายร้อยหลายพันปี พวกเราทั้งหลายจะปล่อยให้ชาติศาสนาของเราตกอับไม่ได้เป็นอันขาด

ด้วยเหตุฉะนี้ ตัวเราผู้เป็นจอมทัพ จึงต้องหมั่นตักเตือนเจ้าทั้งหลายที่เป็นทหารให้รู้สึกหน้าที่อันสำคัญ เจ้าทั้งหลายต้องพยายามทำหน้าที่สำคัญนี้โดยความซื่อสัตย์ ไม่คิดแก่ชีวิต ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง ต้องนึกถึงประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง

ในการที่เราจะให้ธงชัยเฉลิมพลแก่เจ้าทั้งหลายวันนี้ ก็เพื่อเป็นพยานให้ปรากฏว่า ใจของเราผู้เป็นจอมทัพ ย่อมอยู่กับเจ้าผู้เป็นทหารของเราทุกคนทุกวันทุกชั่วโมง ทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ตัวเราจะแบ่งภาคไปอยู่กับเจ้าทั้งหลายก็ไม่ได้ จึงให้ธงนี้ไปแทนตัวเรา เมื่อเจ้าแลดูธงแล้วจงนึกถึงตัวเราผู้เอาใจใส่รักเจ้าทั้งหลายเป็นอันมาก และเมื่อถึงเวลาจำเป็นเข้าที่คับขัน เมื่อระลึกถึงธงชัยนี้แล้วขอจงบันดาลให้เจ้าทั้งหลายมีใจร่าเริงในการสงคราม จงทำให้มีน้ำใจฮึกเหิมเข้าประจัญบานข้าศึก จึงจะสมที่ว่าเป็นใจไทยชาติทหารนักรบโบราณ อย่าให้ผู้ใดติเตียนว่าเราเกิดมาเสียชาติได้

ขอผู้บังคับการทั้ง ๒ จงรับมอบธงจากมือเรา เมื่อถึงเวลาแล้วขอธงนี้จงบันดาลให้กรมของเจ้าทั้ง ๒ ได้ชัยชนะ

พระราชดำรัส
ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองพลทหารบกที่ ๔ มณฑลราชบุรี
วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

พระยาพิไชยชาญฤทธิ์

เราได้ฟังถ้อยคำที่เจ้าได้กล่าวในนามของนายและพลทหารในกองพลที่ ๔ เป็นที่พอใจเรายิ่งนัก ในเวลานี้เรามาอยู่ที่บ้านโป่งอันใกล้สถานที่ตั้งแห่งกองพลนี้ เราจึงได้มีความรู้สึกคิดถึงทหารของเราใคร่จะมาเยี่ยมเยียน บังเอิญประจวบเวลาเหมาะที่ระดมพลใหม่ เราจึงได้นัดวันที่จะออกมาเยี่ยมเจ้าทั้งหลาย เพื่อได้รู้ทุกข์และสุขแห่งทหารของเรา

เรามีความปรารถนาอยู่อย่างหนึ่งซึ่งอยากจะให้ทหารของเราทุกคนเข้าใจว่า เราถือว่าทหารของเราไม่ว่าชั้นใด จะเป็นนายหรือพลก็ตาม เป็นข้าราชการเหมือนกันหมด ต่างกันก็แต่ตำแหน่งและหน้าที่ซึ่งได้รับมอบให้ทำและรับผิดชอบต่างกัน เราผู้เป็นจอมทัพไม่รู้สึกว่าใครดีใครเลวกว่ากันอย่างไร ถืออยู่ว่าย่อมมีหน้าที่ทำประโยชน์อย่างเดียวกัน คือได้อุทิศตัวว่าเป็นชาติไทย เป็นนักรบทั่วกันหมด และเพื่อประโยชน์แห่งการรักษาความเป็นไทย แม้แต่ชีวิตเราทั้งหลายก็จะยอมสละให้

ถ้าทหารของเรามีความคิดเห็นร่วมกันฉะนี้แล้ว จึงจะนับว่าได้ทำประโยชน์เท่ากัน คือหวังประโยชน์อันเดียวกันที่จะ

ป้องกันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ล้วนมีหน้าที่ต่อสู้ราชศัตรู ฝ่ายพลมีหน้าที่ต้องฟังบังคับบัญชา เมื่อนายมีคำสั่งอย่างใด พลก็ต้องทำตามคำสั่งนั้น ดังนี้นับว่าไม่เป็นการเสียเกียรติยศอย่างใดเลย ฝ่ายนายเป็นผู้มีความรู้ในวิชายุทธวิธี จึงได้รับมอบหน้าที่เป็นผู้นำพลเข้าทำยุทธ์ และต้องอย่าลืมว่าพลก็เป็นข้าราชการเหมือนกัน นายทหารจะเป็นนายก็แต่โดยตำแหน่งราชการที่รับมอบหมายให้ทำ อย่าให้ถือเอาอำนาจนี้ไปใช้ในที่อันไม่สมควร

ตัวเราผู้เป็นจอมทัพ เป็นทหารและเป็นคนไทยคนหนึ่ง ก็มีหน้าที่อย่างหนึ่งเหมือนกัน ขอเตือนโดยฉันที่เป็นเพื่อนทหารด้วยกันว่า เจ้าทั้งหลายจงตั้งอยู่ในความจงรักภักดี มีหน้าที่รักษาป้องกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้สมกับกำเนิดของเจ้าที่เกิดมาเป็นชาวไทยชาตินักรบ

ในส่วนทหารกรมราบที่ ๔ ในกองพลที่ ๔ นี้ ก็ได้เคยเข้าชิงชัยในราชการสงครามแล้ว ได้เคยมีเกียรติคุณชื่อเสียงมา ขอเจ้าจงระวังรักษาเกียรติคุณอันนี้ไว้ อย่าให้เสื่อมทรามสูญไป

ขอเจ้าทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติราชการในหน้าที่ ด้วยความอุตสาหะ เมื่อตั้งใจดีอยู่ฉะนี้แล้ว ขอให้เจ้าทั้งหลายจงเจริญด้วยพร ๔ ประการ ตลอดทั้งนายและพลนั้นเทอญ.

บ้านภาชี

วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

ถึง นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทร์เดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

ด้วยในปีนี้มีโอกาสดีที่ได้มาอยู่ในสนามพร้อมกับทหารในเวลาทำการประลองยุทธ์ เพราะฉะนั้นได้มีโอกาสเห็นด้วยนัยน์ตาของตนเองว่า กิจการของทหารบกได้ดำเนินขึ้นสู่ความเจริญดีขึ้นกว่าแต่ก่อนปานใด

เมื่อปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๕ ได้เคยดูการประลองยุทธ์ทหารบกครั้ง ๑ แต่ก็ได้ดูแต่เพียงวันเดียว รู้สึกว่าเป็นการไม่เพียงพอที่จะได้แลเห็นการที่ได้กระทำโดยละเอียดทุกสถานเท่าที่มาอยู่ในสนามด้วยกับทหาร ในปีนี้จึงได้ตกลงมากับทหาร และอยู่ในสนามตลอดเวลาที่ซ้อมรบ

เมื่อได้เห็นการตั้งแต่ต้นจนปลายเช่นนี้แล้ว ฉันมีความยินดีที่จะกล่าวได้โดยจริงใจว่า การซ้อมรบในครั้งนี้เป็นที่ควรพอใจ ทหารต้องทำการอย่างหนักติด ๆ กันหลายวัน เมื่อวันที่ ๑ มีนาคมนี้ต้องเดินทางไกลแล้วยังมิหนำซ้ำทำการซ้อมรบอีกอย่างหนัก กว่าจะได้พักก็เป็นเวลาถึงกลางคืน ต่อแต่นั้นมาในวันที่ ๒ และที่ ๓ ถึงแม้ว่าจะไม่ต้องเดินทางไกลหรือทำการรบรุนแรงมากเท่าในวันที่ ๑ นั้นก็ดี แต่ก็คงเป็นอันต้องทำหน้าที่ติดต่อเรื่อยมาจนถึงวันที่ ๔ นี้ กองทัพที่ ๑ ทำการซ้อมรบกับข้าศึกสมมุติเป็นที่สุดแห่งการประลองยุทธ์ และใน

เวลาบ่ายวันที่ ๔ ได้สวนสนามผ่านหน้าฉัน กิจการที่ได้ทำมาทุกวันแสดงให้แลเห็นว่า ผู้บังคับบัญชานำทหารในสนามมีความสามารถในหน้าที่ดียิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ผู้บังคับบัญชาชั้นผู้ใหญ่แสดงว่ารู้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีดีขึ้น ทั้งมีสติปัญญาพอควรแก่หน้าที่ ฝ่ายผู้บังคับบัญชาชั้นรองได้ทำการตามหน้าที่ของตน ทั้งในการควบคุมและนำกองในสนาม ด้วยอาการอันแสดงปรากฏว่าเข้าใจในหน้าที่ของตน ฝ่ายทหารทั่วไปก็ตั้งใจที่จะกระทำการให้บริบูรณ์ตามหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุดที่จะพึงกระทำได้ ในเวลาและภูมิประเทศอันนี้และการรักษายุทธวินัยสังเกตว่าเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างน่าอัศจรรย์ อีกทั้งทหารทุกชั้น ทั้งนายทหารชั้นสัญญาบัตร นายสิบ และพลทหาร ได้แสดงความอดทนอย่างลูกผู้ชายและอย่างแบบนักรบไทยแท้ ถึงแม้จะได้ทำการเหน็ดเหนื่อยมาแล้วปานใด ก็มิได้แสดงความอิดหนาระอาใจให้ปรากฏเลยแม้แต่สักขณะเดียว เห็นแต่มีความร่าเริงทั่วกัน และเมื่อวันใดมิได้ห้ามปากเสียงก็มีร้องเพลงในเวลาที่เดินกลับมาที่พักเป็นต้น เป็นพยานให้แลเห็นว่าเขาทั้งหลายไม่ยอมที่จะแสดงว่าเหน็ดเหนื่อยเลย

การที่ฉันได้มาอยู่ในสนามกับทหารของฉันหลายวันในครั้งนี้ ถึงแม้จะรู้สึกเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าปานใด เมื่อได้เห็นเหล่าทหารของฉันแสดงอาการกิริยาเป็นลูกผู้ชายและนักรบไทยเช่นนั้น ย่อมทำให้ฉันรู้สึกว่าตัวเองหายเหนื่อยทั้งหมด เพราะในใจรู้สึกโล่งไปอย่างหนึ่ง คือนึกเชื่อแก่ใจเสียแล้วว่า

ถ้าต่อไปเมื่อหน้าในวันใด บังเกิดมีความจำเป็นที่จะต้องขอให้ทหารของฉันเสียสละความสุขร่างกายและเลือดเนื้อ เพื่อป้องกันบ้านเกิดเมืองบิดรของเราทั้งหลาย ทหารของฉันคงจะยอมเสียสละโดยมิได้ย่อท้อหรือหดหู่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

ขอให้เจ้าพระยาบดินทร์เดชา ฯ แจ้งข้อความที่ฉันกล่าวมาแล้วนี้ ให้บรรดาทหารของฉันทุกคนทราบโดยทั่วถึงกัน ขอให้เขาทั้งหลายได้รับความชมเชย และความขอบใจแห่งฉันผู้เป็นผู้ปกครองชาติบ้านเมืองของเขาและเป็นทหารผู้เป็นจอมทัพของเขานั้นด้วย ขอให้ทหารทุกคนตั้งใจบำเพ็ญเพียรอุตสาหะอย่าได้ละลด เพื่อประโยชน์แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้สมที่เป็นชายชาติเชื้อนักรบไทย อย่าให้ผู้ใดดูหมิ่นไทยได้อีกต่อไป.

(พระบรมนามาภิไธย) วชิราวุธ ป.ร.

โทรเลข

ถึงสมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ

กรุงเก่า.

มีความยินดีที่ได้ทราบข่าวว่า การประลองยุทธ์ได้สำเร็จลงแล้วโดยเรียบร้อยดี ขอให้พรแก่บรรดาทหารที่จะได้ต่างคนต่างแยกย้ายกันไปประจำรักษาหน้าที่ ขอเดชะอานุภาพคุณพระรัตนตรัย และอำนาจความจงรักภักดีอันมีอยู่ในดวงจิตของทหารทั้งหลายจงเป็นเครื่องคุ้มกันสรรพอุปัทวันตราย จงบันดาลให้มีความสุขกายสำราญใจจงทั่วกันเทอญ

สยามินทร์

คำกราบบังคมทูลเสนาบดีกระทรวงกลาโหม
ในงานถวายพระกระยาหารสมโภช ณ ศาลาว่าการกลาโหม
เนื่องในการที่สมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษถวายพระอิสริยยศ
นายพลเอกในกองทัพบกอังกฤษ
ณ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลแสดงความปีติปราโมทย์ซึ่งเต็มอยู่ในหัวใจของบรรดาข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายทหารบก ในการที่ได้ทรงพระเมตตาอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินมายังศาลาว่าการกลาโหมในวันนี้ เพื่อพระราชทานโอกาสให้พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ถวายพระกระยาหารสมโภช เนื่องในเหตุที่สมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ ได้ถวายพระราชอิสริยยศเป็นนายพลเอกพิเศษในกองทัพบกแห่งมหาประเทศนั้น

การที่ได้ทรงรับยศนายพลเอกพิเศษในกองทัพบกอังกฤษกับทั้งการที่ได้ทรงถวายยศนายพลเอกพิเศษในกองทัพบกสยามแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษนั้น ย่อมกระทำให้บรรดาข้าแผ่นดินสยามมีความชื่นชมยินดีทั่วหน้ากัน เพราะการทั้งนี้ย่อมเป็นเกียรติยศแก่บ้านเมือง และเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาชาติไทยด้วย แต่ฝ่ายทหารบกมีเหตุที่จะปลื้มใจเป็นพิเศษยิ่งกว่าผู้อื่นขึ้นไปอีก เพราะว่าประการที่ ๑ ทหารนั้นคือข้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยตรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพบก ทรงบังคับบัญชากองทัพบก เป็นยอดแห่งทหาร ฉะนั้นการอันใดซึ่งเพิ่มพูนพระเกียรติยศเกียรติคุณ ย่อมแผ่ลงไปในหมู่ทหารบกทั่วกันแต่ชั้นสูงตลอดจนถึงพลทหาร แปลว่าทหารบกทั้งปวงได้รับความเชิดชูด้วยโดยอาศัยพระบุญญาภินิหารและพระบารมี

ประการที่ ๒ แต่ไหนแต่ไรมายังไม่เคยมีพระราชาธิบดีต่างประเทศ ได้ทรงรับยศเป็นนายทหารบกไทยเลย บัดนี้ได้มีสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษทรงรับยศเป็นนายพลเอกทหารบกสยาม คือเสด็จเข้าอยู่ในคณะทหารบกไทย นับว่าเป็นเกียรติยศอันใหญ่หลวงซึ่งได้เกิดมีขึ้นแก่พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย กับเป็นเครื่องกระทำให้เล็งเห็นได้ว่าพระราชาธิบดีแห่งมหาประเทศอันหนึ่งได้ทรงยกย่องกองทัพบกไทยว่า ถึงแม้เป็นกองทัพที่ย่อมก็จริงอยู่ แต่มีคุณวุฒิพอที่จะนับเข้าในหมู่กองทัพของชาติต่าง ๆ ในสกลโลกนั้นได้ ข้อนี้ทำให้พวกข้าพระพุทธเจ้าปลื้มใจยิ่งกว่ามีเกียรติยศส่วนตนเองนั้นอีก การที่เป็นได้ถึงเพียงนี้ก็เพราะอาศัยพระบุญญาภินิหาร และพระบารมีใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเช่นเดียวกัน

ประการที่ ๓ การที่สมเด็จพระราชาธิบดี ๒ ประเทศได้ทรงเพิ่มพูนพระราชอิสริยยศซึ่งกันแลกันในครั้งนี้ แสดงให้เห็นชัดว่าทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงอังกฤษกับกรุงสยามสนิทสนมยิ่งขึ้นปานใดแล้ว การแสดงพระราชไมตรีครั้งนี้ได้เป็นไปในทางทหาร เห็นได้ว่ากองทัพบกนั้นมิได้เป็นประโยชน์แต่เฉพาะสำหรับรบรากับราชศัตรูฝ่ายเดียว ย่อมอาจเป็นเครื่อง

มือสำหรับเจริญทางพระราชไมตรีให้สนิทยิ่งขึ้นก็ได้เหมือนกัน ทั้งนี้น่าจะทำให้บุคคลบางจำพวกที่ยังไม่ใคร่รู้สึกประโยชน์ของการทหารนั้น ได้กลับหวนคิดให้รอบคอบยิ่งขึ้น การที่ได้มีเหตุที่จะชักจูงให้บุคคลบางจำพวกอื่นเกิดนิยมกองทัพบกมากขึ้น อันย่อมจะนำผลดีมาตกแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายดังนี้ ก็อาศัยพระบุญญาภินิหารและพระบารมีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอีกเหมือนกัน

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมรู้สึกชัดว่าเกียรติยศเกียรติคุณที่มีอยู่แล้วและมีขึ้นต่อตัวข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงนั้น ย่อมเกิดจากพระมหากรุณาพระบารมีทั้งสิ้น ข้าพระพุทธเจ้าไม่มีสิ่งใดที่จะตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณให้พอเพียงได้เลย มีแต่กำลังจิตกำลังกายซึ่งได้มอบถวายไว้แล้วเป็นราชพลี แต่สำหรับเป็นที่ระลึกเฉพาะในการที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังศาลาว่าการกลาโหมครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานนำพระแสงอย่างนายพลอังกฤษขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย พอเป็นเครื่องหมายแห่งความปีติปราโมทย์และความจงรักภักดีอันลึกซึ้งของพวกข้าพระพุทธเจ้าเหล่าทหารบก

ในที่สุด ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานถวายพระพรชัยมงคล ขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมายุยั่งยืนยาวกอบด้วยพระเกียรติยศเกียรติคุณแผ่ไพศาลทั่วสกลโลก พระมหากรุณาบารมีเป็นประดุจโพทองร่มเกล้าร่มกระหม่อมพวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งฝ่ายทหารบกและชนชาวไทยทั่วไปชั่วกาลนานเทอญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจอมทัพบก ไชโย

พระราชดำรัสตอบ
เนื่องในการถวายพระกระยาหารสมโภช
ในการที่ทรงรับพระยศนายพลเอกพิเศษ กองทัพบกอังกฤษ
ณ ศาลาว่าการกลาโหม
วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘

ข้าพเจ้าขอขอบใจเสนาบดีกระทรวงกลาโหมและนายทหารที่ได้มาชุมนุมกันในที่นี้ เพื่อแสดงความยินดีแก่ข้าพเจ้านั้น ตามถ้อยคำที่เสนาบดีได้กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น เป็นข้อที่ข้าพเจ้าเห็นจริงด้วยทุกประการ จึงมีความยินดีที่สุดที่ในหมู่ทหารบกรู้สึกเช่นเดียวกับตัวข้าพเจ้าเอง รู้สึกว่าเกียรติยศที่ข้าพเจ้าได้รับจากสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษนั้น ไม่ใช่เป็นเกียรติยศส่วนตัวข้าพเจ้าเท่านั้น เป็นเครื่องแสดงให้ปรากฏแก่โลกว่า พระองค์ทรงรู้สึกแล้วว่ากองทัพบกสยาม ได้จัดการดำเนินการมาจนมีความเจริญสมแก่ประเทศที่รุ่งเรือง ส่วนคนไทยก็ควรระลึกว่ากองทัพบกของเรามีไว้เพื่อใช้รักษาความเป็นอยู่และความเป็นไทยของชาติ ไม่ใช่ใช้สำหรับรังแกผู้หนึ่งผู้ใดหามิได้ กองทัพมีไว้เพื่อประโยชน์อย่างที่กล่าวมาแล้วย่อมเป็นกองทัพที่สมควรจะแผ่ไพศาลต่อไป อนึ่ง การที่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษได้ประทานเกียรติยศให้ข้าพเจ้าเป็นนายพลเอกในกองทัพบกอังกฤษเช่นนี้ก็ต้องเข้าใจว่า เพราะกรุงสยามได้แสดงให้ปรากฏแก่โลกแล้วว่า ชาติไทยเรานี้สมควรได้รับความเชื่อถือและนับ

หน้าถือตา กับครั้นเมื่อข้าพเจ้าได้ถวายยศนายพลเอกต่อสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ พระองค์ก็ได้ทรงรับเข้าเป็นนายทหารพิเศษในพวกเราพระองค์หนึ่ง กิจการเหล่านี้นับว่าเป็นของอัศจรรย์ เพราะเป็นครั้งแรกที่ได้มีการแลกเปลี่ยนอิสริยยศทหารซึ่งกันแลกันในระหว่างพระราชาธิบดีแห่งทวีปยุโรปและทวีปอาเซีย เห็นได้จริงว่ากองทัพนั้นหาเป็นเครื่องประหารอย่างเดียวไม่ ตามที่เสนาบดีได้กล่าวมาแล้วกับเป็นเครื่องสมานไมตรีด้วย ความข้อนี้อยากจะกล่าวให้ไปกระทบหูคนไทยทั้งปวง และอยากให้ได้รู้สึกเป็นแน่นอนทั่วกันว่า ที่ได้รับเกียรติยศครั้งนี้ไม่ใช่เฉพาะส่วนตัวข้าพเจ้าผู้เดียว ไม่เฉพาะกองทัพบกเท่านั้น ย่อมเป็นเกียรติยศแก่คนไทยทั้งหมด กองทัพไทยเป็นผู้ก้าวหน้าไปก้าวหนึ่ง นำชาติไทยไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองอีกประการหนึ่ง เมื่อคำนึงดูว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษผู้เป็นพระราชาธิบดีแห่งมหาประเทศ ได้ประทานเกียรติยศแก่ตัวข้าพเจ้าครั้งนี้ ก็เปรียบประดุจยื่นพระหัตถ์ข้ามมหาสมุทรมาจับมือข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายคงยินดีต้อนรับพระองค์ท่านเข้าในกองทัพบกของเรา การที่มีเจ้านายอันทรงพระอิสริยยศอันสูงใหญ่เช่นนั้น มารับยศในกองทัพบกของเรานี้ ทำให้กองทัพของเรามีหน้ามีตาดียิ่งกว่ากองทัพใด ๆ ในบุรพทิศ จึงขอชักชวนให้พวกเราพร้อมกันอวยชัยถวายพรแก่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ผู้เป็นพระเชษฐาและมหามิตรของข้าพเจ้า ไชโย! ไชโย! ไชโย!

เมืองสมุทรสาคร

วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ถึง นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

ด้วยฉันได้รับรายงานของนายพลโท พระยาเทพอรชุน สมุหราชองครักษ์ ซึ่งได้ใช้ให้ไปดูการประลองยุทธ์ทหารบก และนำข้อความมาแจ้งให้ทราบ คงสังเกตได้ตามรายงานว่า การประลองยุทธ์ในศกนี้ นับได้ว่าเป็นการงานของกองทัพบกของฉันดำเนินก้าวหน้าไปแล้วอีกก้าว ๑ เป็นแน่แท้ แลเห็นได้ถนัดชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารบกซึ่งได้รับคำกับฉันไว้ตั้งแต่เมื่อเสร็จการประลองยุทธ์ศกก่อน ว่าในระหว่างปีนี้จะช่วยกันเขม้นขะมักทำการให้เป็นผลจนแลเห็นแปลกได้ ในการประลองยุทธ์ศกนี้นั้น ได้ปฏิบัติแล้วสมคำที่รับไว้

เมื่อได้ทราบเช่นนี้ ก็ยิ่งทวีความเสียใจของฉันในการที่เผอิญเป็นคราวเคราะห์ร้าย จึงมิได้มีโอกาสได้ไปเห็นความเจริญเช่นกล่าวแล้วนั้นด้วยตาตนเอง ทั้งมิได้มีโอกาสได้ไปพบปะกับทหาร ซึ่งฉันรู้สึกด้วยจริงใจไม่วายเลยว่าเป็นสหายร่วมอาชีพ จึงปรารถนาอยู่เสมอที่จะได้ร่วมทุกข์สุขกับเขาทั้งหลายให้มากที่สุดที่จะพึงหาโอกาสได้ แต่อีกส่วนหนึ่งก็รู้สึกปลื้มใจที่ได้ทราบว่าความเจริญในกิจการของกองทัพบกได้สำแดงปรากฏชัดว่ามีอยู่เสมอมามิได้ลดหย่อนเลย เป็นที่พอใจแห่งฉันผู้เป็นจอมทัพบกเป็นอันมาก

ฉันมีความปรารถนาที่จะแสดงความพอใจอันนี้ให้ปรากฏแก่ทหารบกของฉันทุกคน และปรารถนาจะขอบใจบรรดานายและพลทหารบรรดาที่ได้อุตสาหะปฏิบัติการในหน้าที่ของตนอย่างดีด้วยความเต็มใจ เพราะความจงรักภักดีต่อฉันและหวังประโยชน์ป้องกันชาติ ศาสนา อนึ่ง ผู้ที่ได้ทำกรณียของตนโดยเต็มกำลังความสามารถของตนแล้ว และยังมุ่งหมายจะกระทำเช่นนั้นต่อไป ย่อมจะได้รับผลคือความบันเทิงใจในการที่รู้สึกว่าเกิดมาไม่เสียชาติ

ขอให้เจ้าพระยาบดินทร์ประกาศข้อความเหล่านี้ให้ทหารของฉันได้ทราบจงทั่วกัน ขอเดชะบุญญานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยอันเป็นที่เลื่อมใสเป็นที่พึ่งแห่งเราทั้งหลาย จงบันดาลดลให้ผู้ซึ่งและสิ่งซึ่งเป็นใหญ่ในสกลโลก อภิบาลรักษาบรรดาทหารของฉันผู้มีจิตจงรักภักดี และซื่อตรงต่อกรณียของตนนั้น ให้เจริญสุขสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล สัมฤทธิ์อิฐวิบุลผลสมมโนรถปรารถนาจงทั่วหน้ากันเทอญ

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

เมืองราชบุรี

วันที่ ๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๙

ถึง นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

ด้วยในปีนี้ได้มีโอกาสได้มาอยู่กับทหารในเวลาทำการประลองยุทธ์ใหญ่ เพราะฉะนั้นได้เห็นด้วยตาของตนเองว่ากิจการของทหารได้ดำเนินขึ้นสู่ความเจริญกว่าเมื่อครั้งปีพระ-พุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งฉันได้มาอยู่ในสนามเห็นด้วยตาครั้งก่อนนั้นปานใด

การที่เป็นเคราะห์ร้ายมิได้มาเห็นการประลองยุทธ์เมื่อปีก่อน ยิ่งทำให้แลเห็นกิจการของทหารบกแปลกขึ้นเป็นอันมาก แต่แปลกในทางที่ดี แม้จะมีข้อที่ยังบกพร่องอยู่บ้าง ก็มิใช่ความผิดของทหาร เป็นด้วยขาดเครื่องมือสำหรับใช้เท่านั้น

เมื่อได้เห็นการประลองยุทธ์ใหญ่ในปีนี้จนตลอดแล้ว ฉันมีความยินดีที่จะกล่าวได้โดยจริงใจว่า ผลของการซ้อมรบเป็นที่ควรพอใจยิ่ง กิจการที่ดำเนินมาทุกวันนั้นแสดงให้แลเห็นว่าผู้บังคับบัญชามีความสามารถในหน้าที่ดียิ่งขึ้น ทั้งมีความรอบรู้ในยุทธศาสตร์และยุทธวิธีดีขึ้นด้วย ฝ่ายผู้บังคับบัญชาชั้นรองก็ได้ทำการอันแสดงให้ปรากฏว่าเข้าใจในหน้าที่ของตน ส่วนทหารทั่วไปก็ตั้งใจที่จะกระทำการให้บริบูรณ์อย่างดีที่สุดที่จะพึงกระทำได้

ในนามแห่งชาติไทย ซึ่งฉันเป็นหัวหน้า ฉันมีความยินดีที่จะกล่าวได้ว่า มีความเต็มใจที่จะฝากความรุ่งเรืองและความคงเป็นไทยแห่งชาติไว้ในความสามารถแห่งทหารของฉัน เมื่อถึงความจำเป็นที่จะต้องป้องกันบ้านเกิดเมืองบิดรของเราทั้งหลาย ฉันเชื่อมั่นว่าทหารของฉันจะยอมเสียสละโดยไม่ย่อท้อ

ขอให้เจ้าพระยาบดินทรเดชาแจ้งข้อความที่ฉันกล่าวมาแล้วนี้ให้บรรดาทหารของฉันทุกคนทราบ ขอให้เขาทั้งหลายได้รับความชมเชยและความขอบใจแห่งฉัน ผู้เป็นผู้ปกครองชาติบ้านเมืองของเขา และผู้เป็นจอมทัพของเขานั้นด้วย ขอให้ทหารของฉันทุกคนตั้งใจบำเพ็ญกระทำกรณีย์ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นถ้าสามารถกระทำได้ และในที่สุดขอให้เขาทั้งหลายทุกคนมีความเจริญในอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ คุณสารสมบัติประสงค์สิ่งใดที่ชอบ จงสมมโนรถปรารถนาทั่วหน้ากัน.

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

พระราชดำรัส
ในการฉลองเสโลหลวงของกรมทหารบกช่างที่ ๑
และ
กรมทหารบกราบที่ ๑๓
วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่กรมทหารบกช่างที่ ๑ และกรมทหารบกราบที่ ๑๓ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับการพิเศษทั้ง ๒ กรมนี้ ได้โล่สำหรับการแข่งขันยิงเป้า ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นที่ภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่กรมทหารบกราบที่ ๑๓ ซึ่งแต่เดิมได้เคยมีเคราะห์ร้ายมาก จนถึงกับชาวยุโรปเยาะว่าเพราะเลข ๑๓ จึงได้เคราะห์ร้าย กลับได้มีชัยในคราวนี้ ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้รับตำแหน่งเป็นผู้บังคับการพิเศษของกรมนี้มา กรมนี้ได้เฟื่องฟูขึ้นมาก จนได้ยิงปืนแข่งขันได้โล่หลวงถึง ๒ ปี ดังนี้ก็เป็นพยานชัดอยู่แล้วว่าเลข ๑๓ เห็นจะไม่ใช่เคราะห์ร้ายอีกต่อไปแล้ว จึงหวังใจว่าท่านทั้งหลายคงจะช่วยยินดีด้วย

ส่วนทหารช่างที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับการพิเศษ ก็ได้พยายามมานานแล้วเหมือนกันที่จะได้รับรางวัลโล่หลวง จนมาประสบโอกาสอันเหมาะนี้เข้า ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอันมาก จึงได้นัดรวมกันมาฉลองเสียที่พระที่นั่งนี้ ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับการพิเศษทั้ง ๒ กรม จะแยกย้ายกันทำก็ดูไม่เหมาะสำหรับเวลาเช่นนี้ ซึ่งเราจำเป็นจะต้องมัธยัสถ์ที่สุดที่จะทำได้

ในเวลาสงคราม แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าสิ่งใดที่เป็นเครื่องเพาะความนิยมในกิจการของนักรบ สิ่งใดที่ทำใจคนไทยให้ร่าเริงและรู้สึกภาคภูมิในการที่เป็นเชื้อชาตินักรบ สิ่งนั้นย่อมเป็นของสมควร และถึงแม้ว่าจะต้องเสียทรัพย์มากน้อยเท่าใดตัวข้าพเจ้าเองไม่รู้สึกเสียดาย รู้สึกเหมือนว่าได้ทำการเป็นประโยชน์อันจะได้ผลทันตา ข้าพเจ้าขอเชิญท่านทั้งหลายมานี่ก็เพื่อให้ช่วยกันรู้สึกยินดีที่ได้เห็นกิจการของนักรบชาติดำเนินขึ้นเป็นลำดับ

ส่วนการฝึกหัดยิงปืนนี้ ถึงจะเป็นส่วนเดียวและส่วนเล็กของวิชานักรบก็จริง แต่ต้องนับว่าเป็นประโยชน์สำคัญ เพราะว่านักรบในสมัยนี้ ถ้าใช้อาวุธของตัวไม่เป็นแล้วเท่ากับมีแต่กำหมัดสำหรับไปสู้กับศัตรูที่มีอาวุธดี การยิงปืนเป็นการใช้อาวุธเป็น จึงเป็นของสำคัญที่จำเป็นจะต้องฝึกฝนด้วยประการทั้งปวง เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกเช่นนี้แล้ว จึงมีความอิ่มใจเป็นอย่างยิ่ง ขอโอกาสพูดในที่ประชุมนี้ว่า ข้าพเจ้ามีความพอใจอย่างยิ่งในการที่กรมที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับการพิเศษทั้ง ๒ ได้แสดงให้ปรากฏว่าเป็นผู้มีวิชาในทางใช้อาวุธของนักรบ ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายที่ได้รับเชิญมาด้วยไมตรีจิต คงจะมีไมตรีเผื่อแผ่แก่กรมที่ได้โล่นี้ และช่วยกันอวยชัยให้พร ขอให้กรมทั้ง ๒ นี้ได้มีโอกาสชนะอีกต่อไปในเบื้องหน้า เพื่อจะได้โล่นี้อีกต่อไปเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติยศเกียรติคุณของกรมทั้ง ๒ ในภาคหน้าขอชวนท่านทั้งหลายให้พรแก่กรมทหารทั้ง ๒ ของข้าพเจ้า ฯะ

พระบรมราโชวาท
พระราชทานเนื่องในการพระราชทานเลี้ยง นายทหารที่จะไปราชการสงคราม
วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐

การที่ข้าพเจ้าเชิญมาในวันนี้ ก็เพื่อจะเลี้ยงส่งนายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ และนายทหารกองทูตที่จะส่งไปยุโรปคราวนี้ ข้าพเจ้าเสียใจอยู่นิดเดียวที่ไม่ทันได้ตระเตรียมให้ใหญ่โตยิ่งกว่านี้ แต่รำลึกได้อีกทีหนึ่งว่า พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ก็ดี นายทหารที่จะไปก็ดี เป็นทหารคงไม่ต้องการที่จะให้มีงานอะไรมากมาย คงจะต้องการแลเห็นน้ำใจของข้าพเจ้ามากกว่า ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าว ข้าพเจ้ารับรองได้เป็นแน่นอน พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ก็ดีและนายทหารที่จะไปพร้อมกันก็ดี เหมือนยังได้รับส่วนแบ่งแห่งใจข้าพเจ้าไปคนละชิ้น ที่ข้าพเจ้าพูดเช่นนี้ไม่ใช่แกล้งพูดเลย พูดโดยความจริง เพราะตั้งแต่เล็กมาจนกาลบัดนี้ ข้าพเจ้าเองเป็นทหารแท้ ๆ ได้เคยนึกอยู่เสมอว่าเวลาที่จะเป็นเยี่ยมยอดในชีวิตของทหารก็คือเวลาที่ไปทำการตามหน้าที่โดยตรงของตัว เพราะฉะนั้นในการที่พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารจะออกไปในครั้งนี้ ข้าพเจ้าสารภาพโดยตรงว่าข้าพเจ้ามีความอิจฉาที่ข้าพเจ้ามาตกอยู่ในตำแหน่งซึ่งไม่สามารถจะไปเช่นนั้นได้บ้าง แต่เมื่อมานึกดูอีกอย่างหนึ่งก็พอวายความอิจฉาไปได้ คือนึกว่าเป็นธรรมดา

ทหาร ไม่ว่าผู้ใด เมื่อได้รับมอบหน้าที่ไว้แล้วให้รักษาอยู่ หรือไป ณ ที่ใดย่อมจะต้องประจำอยู่หรือไป ณ ที่นั้น ทหารจะเลือกเอาเองไม่ได้ ว่าจะไปที่นั่นอยู่ที่นี่ ส่วนตัวข้าพเจ้าเองก็เป็นทหารผู้หนึ่งซึ่งถูกกะหน้าที่ว่าต้องอยู่ที่นี่ ข้าพเจ้าหรือจะเป็นผู้เถียงได้? เมื่อหน้าที่มีอยู่ที่นี่แล้ว ถ้าข้าพเจ้าจะละทิ้งไปก็เท่ากับข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เสียวินัยเหมือนกัน เมื่อมานึกเช่นนี้จึงได้ค่อยคลายความอิจฉาผู้ที่จะไป

เมื่อวายความอิจฉาได้เช่นนี้แล้ว จึงมารู้สึกปลื้มใจแทนผู้ที่จะไป ปลื้มว่าในคราวนี้เป็นโอกาสสำคัญอย่างยิ่งของทหารไทยเราที่จะแสดงแก่ชาติที่อย่างไร ๆ เราก็ต้องรับว่าเคยคร้ามข้อเขามา ว่าเวลานี้เราได้เดินขึ้นแล้ว เราได้พยายามอย่างที่สุดที่จะทำการตามหน้าที่ของเรา และแม้แต่เราเป็นชาติเล็กก็ไม่ย่อท้อที่จะทำหน้าที่โดยบริบูรณ์สำหรับชาติที่ทรงอิสรภาพ พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารที่จะไปพร้อมกันในครั้งนี้จะเป็นคนแรกที่จะได้นำเกียรติคุณและชื่อเสียงของกองทัพบกของข้าพเจ้าไปประกาศแก่ตาโลก จะเป็นคนแรกที่นำธงไทยไปคลี่ที่กลางยุโรป ซึ่งในเวลานี้ต้องนับว่าเป็นเหมือนกลางโลก ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องเตือนนายทหารที่จะไปนี้ว่าให้ตั้งใจประพฤติให้สมที่จะเป็นคนแรกที่จะนำเกียรติยศไปเผยแผ่ ที่ว่าข้าพเจ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเตือนนั้น เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าเขาทั้งหลายรู้สึกอยู่พอแล้ว รู้สึกเกียรติยศที่เป็นโชคดีของเขาทั้งหลายในครั้งนี้ ที่จะได้เป็นผู้ถือเอาเกียรติคุณเอาศักดา

เดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินและชาติสยามไปสำแดงในท่ามกลางยุโรป ว่าในครั้งนี้และเวลาต่อไปกรุงสยามจะขึ้นเทียมเสมอหน้ากับชาติอื่น ๆ ก็ที่ชาติใดจะมีอำนาจหรือมีเกียรติยศเกียรติคุณได้นั้นมิใช่เพราะมีคนมากหรือมีคนน้อย ข้อสำคัญอยู่ที่ความประพฤติ ความปฏิบัติ นิสัยใจคอซึ่งมีอยู่ในสันดานของผู้ที่จงรักภักดีต่อชาตินั้น ก็นายทหารที่จะไปในคราวนี้เป็นผู้ที่ข้าพเจ้าเชื่อแน่แล้วว่าเป็นบุคคลที่มีลักษณะเช่นนั้น จึงได้เลือกให้ไป เหมือนไปเป็นผู้แทนตัวข้าพเจ้า เท่ากับข้าพเจ้าแบ่งภาคของข้าพเจ้าเองไปภาคหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้ตักเตือนตัวของข้าพเจ้าเองไว้อย่างไร ก็เชื่อมั่นว่าภาคของข้าพเจ้าที่จะแบ่งออกไป คือพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ คงจะตักเตือนตัวเอง และนายทหารที่จะออกไปด้วยเช่นเดียวกัน และต่อไปเมื่อทหารอื่น ๆ จะออกไปอีก คงจะช่วยตักเตือนอยู่เสมอไม่ให้ลืมเลยว่าคราวนี้เป็นคราวสำคัญไม่เฉพาะแต่ในชีวิตของตัวเอง เป็นขณะสำคัญ เป็นกาละสำคัญในตำนานของชาติสยาม ซึ่งต่อไปชั่วบุตรหลานของเราทั้งหลายเราจะได้ไม่อายแก่บุตรหลานเมื่อบุตรหลานพลิกตำนานของชาติไทยมาถึงหน้านี้ ซึ่งเป็นหน้าที่เป็นตำนานของเราทั้งหลาย เป็นประวัติการณ์ของเราทั้งหลาย พวกบุตรหลานของเราจะได้เห็นและจะได้ร้องว่า "อ้อ เขาก็ไม่ขี้ขลาดดอก เขาได้ทำการเผยแผ่เกียรติยศของชาติทำการสมชื่อไทย, คือรักความเป็นไทย เขาจึงได้ยอมเสียสละเช่นที่เราทำเดี๋ยวนี้" เพราะฉะนั้นในเวลาที่สำคัญเช่นนี้เรา

ทั้งหลายต้องช่วยกันโดยอาการที่อาจจะทำได้ สำหรับในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ กัน ส่วนผู้ที่ออกไปในหน้าที่เพื่อนำธงไทยของกองทัพบก ของทหารไทยไปยังประเทศยุโรป ก็ต้องพยายามแสดงให้แลเห็นชัดแก่ตาโลก ว่าชาติไทยยังไม่สิ้นเชื้อนักรบ ยังมีเชื้อชาติติดต่อมาจนเดี๋ยวนี้ ฝ่ายเราทั้งหลายที่จำเป็นจะต้องอยู่ข้างนี้ ก็ต้องตั้งใจทุกคนที่จะทำอย่างไรเพื่อช่วยให้การสำเร็จไปให้สมแก่ชื่อว่าเป็นเชื้อชาตินักรบของไทยผู้ตั้งใจรักษาคณะไทย เมื่อมีความตั้งใจพร้อมกันอยู่เช่นนี้แล้วก็พอจะหวังได้ว่าจะได้เห็นความสำเร็จดังปรารถนา ในที่สุดเมื่อเราตั้งใจอยู่เช่นนี้เสมอแล้ว เชื่อว่าจะได้เห็นความมีชัยอันงดงามแก่ฝ่ายเราเป็นแน่แท้

ด้วยความเชื่ออันนี้ข้าพเจ้าขอชักชวนท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่นี้ตั้งใจให้พรแก่ นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ และนายทหารที่จะออกไปพร้อมกัน ให้มีความสุขสำราญ และขออำนาจคุณพระรัตนตรัยและสิ่งซึ่งเป็นประธานเป็นใหญ่ในโลก อภิบาลรักษาให้ปราศจากสรรพอุปัทวันตราย ได้กลับมาบ้านเมืองโดยนำธงชัยของทัพบกกลับมาในเมื่อมีชัยชนะ ฯะ

พระราชดำรัส

วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑

ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ในการเลี้ยงพระราชทานทหารผู้จะไปงานพระราชสงคราม

ดูกรท่านทหารทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเชิญท่านทั้งหลายมาสโมสรประชุมและเลี้ยงส่งทหารซึ่งจะออกไปนอกประเทศในวันนี้ ก็เพื่อจะแสดงความยินดีของข้าพเจ้าผู้เป็นจอมทัพบก และซึ่งรู้สึกเกียรติยศว่านับตัวได้ว่าเป็นหัวหน้าของท่านทั้งหลาย นานมาแล้วทหารไทยเรายังมิได้ทำการยุทธ์นอกประเทศ เพราะฉะนั้นก็ต้องนับว่าในการที่ได้มีโอกาสในคราวนี้ เป็นโอกาสสำคัญอันหนึ่งในหมู่พวกเราที่เป็นทหารไทย ควรจะรู้สึกว่าเราทั้งหลายที่ไปในครั้งนี้เป็นเหมือนผู้ที่จะไปทำให้พงศาวดารไทยรุ่งเรืองงดงาม เป็นผู้ประดิษฐ์หน้าอันหนึ่งในพงศาวดารชาติเรา ให้ลูกหลานที่สืบสายโลหิตได้รู้สึกภูมิใจ เมื่อพลิกเห็นหน้านี้ ในการที่เราทั้งหลายจะออกไปครั้งนี้ถึงจำนวนเราน้อยก็จริง แต่ขอให้รู้ว่าข้อนั้นไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่เกียรติยศ ขอให้นึกดูให้ดีเราทั้งหลายรู้สึกน้อยหน้า รู้สึกน้อยใจมานานแล้วอย่างไรในการที่ใคร ๆ เขาเห็นเราเป็นชาติเล็กน้อยไม่เสมอหน้าเขาได้ ในคราวนี้เป็นโอกาสอันดีที่เปิดให้แก่เราทั้งหลาย ที่จะได้

แสดงให้เห็นชัดปรากฏแก่ตาโลกว่ามหาประเทศเขารับเราเท่าประเทศทั้งหลายแล้ว และที่เราได้มีโอกาสขึ้นมาเสมอหน้ากับชาติอื่น ๆ ในครั้งนี้ ขอให้เราทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้ไตร่ตรองดูให้ดีว่าเปนเพราะเหตุใด ?

มีผู้พูดอยู่เสมอว่า กรุงสยามเปนเมืองเล็กประเทศน้อยถึงจะมีทหารไว้ก็สู้ใคร ๆ เขาไม่ได้ เพราะฉะนั้นมีไว้ก็เปนการเปลืองเงินเปล่า ! ข้อนี้ตัวข้าพเจ้าผู้เปนหัวหน้าของทหารได้รู้สึกเจ็บใจมานานแล้ว แต่ว่าไม่มีโอกาสที่จะเถียงให้ถนัดมาครั้งนี้เปนโอกาสดีเห็นถนัดแล้ว คือ ถ้าต่างว่าผู้ที่พูดว่าทหารไม่มีประโยชน์ กรุงสยามไม่ควรจะมีทหารนั้น สมมุติว่าได้บันดาลให้เปนไปได้ตามที่พูดแล้ว เมืองเราเวลานี้จะอยู่ที่ไหนเล่าท่าน ? จะได้มีโอกาสไปแสดงชื่อเสียงในท่ามกลางยุโรปอย่างนี้หรือ ? นี่เพราะเรามีทหาร เพราะเราเตรียมพร้อมอยู่เสมอ เพราะเราอยู่ในความไม่ประมาท จึงได้มีโอกาสเผยแผ่เกียรติยศของชาติที่รักของเรา เมื่อเปนดังนี้แล้ว เราทั้งหลายที่เปนทหารควรจะรู้สึกว่าเราได้มีชัยขั้นต้นเสียขั้นหนึ่งแล้วทีเดียว เรามีชัยแก่ผู้ที่ดูถูกพวกเรา เรามีชัยแก่ผู้ที่ไม่รู้จักราคาของพวกเราผู้เปนทหาร ! นี่ขั้นหนึ่ง

ขั้นที่สอง เราได้มีชัยแล้วแก่ผู้ที่ดูถูกว่าเราเปนชาติเล็กแม้แต่เราเปนชาติเล็กก็ดี เราก็ยังสามารถยื่นมือยื่นแขนอันยาว

ออกไปทำการถึงในสมรภูมิในงานมหาสงครามใหญ่ที่สุดที่โลกเรานี้ได้เคยเห็นมา!

อีกประการหนึ่ง ที่เราได้มีเกียรติยศเช่นนี้ได้ ก็เพราะเหตุที่ชาติเราตั้งอยู่ในทางธรรม คือตั้งอยู่ในที่ถูก เราจะมีทหารไว้ก็ดี จะมีกำลังอย่างใด ๆ ทั้งปวงไว้ก็ดี ไม่ได้มีไว้สำหรับข่มเหงผู้อื่น, ไม่ได้มีไว้สำหรับที่จะเอากำหมัดเที่ยวยัดปากคนอื่น เรามีไว้สำหรับทำไม? สำหรับรักษาชื่อของเราที่เป็นไทยรักษาความเป็นไทยให้สมชื่อของเราที่เป็นไทย! ข้อนี้เป็นข้อที่ควรทำให้เราทั้งหลายร่าเริง เพราะเหตุใด? เพราะเรารู้สึกว่าพวกเราทั้งหลายอยู่ในที่ถูก ด้วยความตั้งใจดีที่มีฝังอยู่ในดวงจิตของทหารทุกคนที่ตั้งใจจะออกไปครั้งนี้ ข้าพเจ้าผู้หนึ่งเชื่อมั่นในใจว่า ทหารไทยที่จะได้ออกงานต่อหน้าโลกในครั้งนี้ จะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อชาติเป็นอันขาด ตรงกันข้ามจะทำให้โลกนิยมนับถือ

พวกท่านทั้งหลายที่จะเป็นผู้ออกไปเพื่อนำธงไทยไปคลี่ที่ในกลางสมรภูมิ ขอให้หมั่นรำลึกถึงข้อความที่ข้าพเจ้าพูดกับท่านในวันนี้ และขอให้รำลึกถึงข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อนทหาร ซึ่งตามหน้าที่จำเป็นต้องอยู่บ้าน หน้าที่ของข้าพเจ้าห้ามไม่ให้ตัวข้าพเจ้าทิ้งบ้านเมืองไป แต่ก็ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้จะห้ามหัวใจไม่ให้ไปกับท่านได้ดอกท่าน! เพราะฉะนั้นขอให้เพื่อนทหาร

ทั้งหลายนึกเชื่อเสียเถิดว่า ถึงท่านจะอยู่ในกลางทะเลก็ดี จะอยู่กลางยุทธภูมิก็ดี บินอยู่ในอากาศก็ดี ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนอยู่กับท่านทุกแห่ง ขอให้เชื่อเถิดในข้อนี้ ถ้าท่านผู้ใดจะต้องรับอันตรายในหน้าที่บ้างแล้ว ขออย่านึกว่าต้องรับแต่ผู้เดียว ข้าพเจ้าก็เป็นผู้รับด้วยเหมือนกัน เป็นผู้เจ็บด้วยเหมือนกัน ถ้าท่านได้รับความยินดีเบิกบานใจ ข้าพเจ้าหวังใจว่าจะช่วยแบ่งความยินดีนั้นอุทิศให้แก่ข้าพเจ้าผู้อยู่ทางบ้านบ้าง

ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะได้เห็นท่านทั้งหลายกลับมาสู่บ้านเกิดเมืองนอนนำความมีชัยอันงดงามมาสู่บ้าน และนำสง่าราศีมาสู่ราชาธิปไตย ซึ่งท่านทั้งหลายเป็นเหมือนเสาค้ำจุนอยู่ และเป็นสง่าแก่ชาติซึ่งท่านจะเป็นผู้ทำนุบำรุงให้ยั่งยืนสืบไป ให้มีชื่อว่าไทยเป็นไทยสมชื่อชั่วกัลปาวสาน

ท่านทั้งหลายไปครั้งนี้ผิดกับไปราชการธรรมดามาก อย่า รู้สึกว่าเป็นของเล็กน้อย ต้องเห็นว่าสำคัญและประพฤติให้สมแก่ที่เป็นทหารไทยที่ส่งไปเป็นตัวอย่างของกองทัพไทย ความประพฤติของท่านทั้งหลายต่อผู้อื่น ทั้งในยุทธภูมิและในที่ใด ๆ ในต่างประเทศต้องให้เขาชมทุกอย่าง ต้องระวังที่สุดอย่าให้มีที่ติได้ ถ้าแม้ว่าพวกเราที่จะไปนี้ทำให้เขาติเตียนได้ ต้องเข้าใจว่าทหารไทยทั้งหมดจะต้องพลอยเสียชื่อด้วย ที่ชาติอื่น ๆ เขาไปทำสงคราม เขาระวังรักษาตัวกันอย่างกวดขัน ก็เพราะ

เหตุใด? ก็เพราะต่างคนต่างแข่งดีกัน เราไปเราก็ต้องแข่งขันกับเขาเช่นนั้นเหมือนกัน ไม่มีปัญหาอะไร

ที่ข้าพเจ้าพูดมานี้ ขอให้เข้าใจว่าพูดเป็นส่วนตัวตักเตือนกันฉันเพื่อน ไม่ใช่กลัวว่าจะไปทำเสียหายอะไร ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าเชื่อใจท่านทั้งหลายทุกคน เชื่อว่าคงตั้งใจที่จะไม่ให้มีข้อบกพร่องแม้แต่เล็กน้อย

ในที่สุด ข้าพเจ้าขออวยพรแก่ทหารที่จะไปนอกประเทศครั้งนี้ ขอความสุขสวัสดีจงมีแด่ท่านทั้งหลาย ขอจงผ่านพ้นสรรพอุปัทวันตราย ให้ได้กลับเข้ามาเต็มไปด้วยชัยชำนะ ได้มาเห็นหน้าข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อน และให้ได้มานั่งร่วมโต๊ะกันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จสิ้นงานสงครามแล้ว

ขอให้มีความเจริญ! ขอให้มีชัยชำนะ! ชโย!

พระราชดำรัส

ในการทรงรับพระราชฐานันดร "เสนางคบดี" และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ในโอกาสวันครบรอบปีตั้งแต่กรุงสยามได้ประกาศสงคราม วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ดูกรท่านทั้งหลาย

ที่ท่านทั้งหลายได้มาแสดงความพร้อมเพรียงในความจงรักแด่ตัวข้าพเจ้าผู้เป็นประมุขแห่งท่าน และแสดงความภักดีต่อชาติบ้านเกิดเมืองนอนของท่านในวันนี้ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกปิติยินดีและปลื้มใจจนมิรู้ที่จะพูดอย่างไร ส่วนข้อความซึ่งข้าพเจ้าจะพึงตักเตือนท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วในประกาศเมื่อวานนี้

ในส่วนที่คณบดีและที่ปรึกษานำตรามาให้ข้าพเจ้าเพื่อเป็นฤกษ์ในวันนี้ ข้าพเจ้ามีความชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง นับว่าตั้งแต่ข้าพเจ้าได้สิ่งใด ๆ มา ข้าพเจ้ายังไม่เคยยินดีมากเท่าที่ข้าพเจ้าได้รับตราในวันนี้เลย เพราะนี่เป็นพยานว่าท่านได้เห็นว่า ข้าพเจ้าได้ตั้งใจอยู่เสมอ โดยเสียสละทั้งสมบัติและความสุขสำราญจนกระทั่งร่างกาย ที่จะบำรุงความมั่นคงของชาติไทยซึ่งข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศเป็นหัวหน้า ข้าพเจ้าได้ตั้งใจอยู่เสมอ

ที่จะทำนุบำรุงกำลังของชาติทุกสถาน คือความมั่นคงสมบูรณ์ และการต่อสู้ป้องกันตัว คือกำลังทหาร ซึ่งในที่นี้หมายความว่า ทหารบก ทหารเรือ และเสือป่า ตามธรรมดาของชาติต้องมีทหารเป็นแขนสำหรับต่อสู้ป้องกันตนเอง คนเราถึงแม้จะเล็กเท่าใด ถ้ามีแขนเป็นเครื่องป้องกันตัวแล้ว ย่อมได้เปรียบกว่าผู้ซึ่งไม่มีแขน เพราะฉะนั้นจึงควรบำรุงความแข็งแรงของแขนไว้ เพื่อป้องกันตัวและประกอบอาชีวะของตน ฯ

ในการที่ข้าพเจ้าได้ตั้งใจบำรุงกำลังของชาตินั้น ก็โดยรู้สึกว่าเป็นกรณียะ ๒ อย่างซ้อนกัน อย่างที่ ๑ นั้นสำหรับส่วนตัวข้าพเจ้าในหน้าที่ผู้เป็นประมุขแห่งท่าน ข้าพเจ้าต้องระวังป้องกันท่านทั้งส่วนตัวและคณะ อีกอย่าง ๑ ทหารเป็นของที่ข้าพเจ้ามิได้ริเริ่มขึ้น สมเด็จพระบรรพบุรุษของข้าพเจ้าได้ทรงตั้งขึ้น และได้ทรงทำนุบำรุงตลอดมาให้เจริญตามกาลสมัยอันควร เมื่อโลกได้เจริญขึ้น ศิลปวิทยาก็เจริญ ส่วนศิลปวิทยาทางทหารก็เจริญตามเป็นลำดับมา พระเจ้าแผ่นดินทุก ๆ พระองค์ได้ทรงทำนุบำรุงการทหารตามควรแก่รัชสมัยของพระองค์ เพราะฉะนั้นจึงเป็นกรณียอันสำคัญอีกอย่าง ๑ ของข้าพเจ้าที่จะต้องกระทำต่อ เพื่อสนองพระเดชพระคุณของท่านในหน้าที่ ๆ ข้าพเจ้าเป็นทายาท

การที่ท่านทั้งหลายรู้สึกว่ากิจการซึ่งข้าพเจ้าได้ประกอบเป็นกรณียดังว่ามานั้นเป็นประโยชน์ ก็ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้

รับบำเหน็จอันล้นพ้นอยู่แล้ว ซ้ำยังนำตรารามาธิบดีมาให้ข้าพเจ้าด้วยความเต็มใจ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นบำเหน็จอีกชั้น ๑ ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอันมาก

ในที่นี้ข้าพเจ้าเว้นเสียมิได้ที่จะกล่าวว่า ท่านทั้งหลายผู้เป็นทหารเป็นกำลังแก่ข้าพเจ้าโดยอเนกประการสุดที่จะพรรณนา ถ้าไม่มีท่านสำหรับอาศัยให้ช่วยเหลือแล้ว ไหนเลยข้าพเจ้าจะทำงานให้ตลอดไปถึงเพียงนี้ได้ แม้ว่าท่านจะช่วยแต่พอ ๆ คือสักแต่ว่าร้องขอให้ช่วยก็ช่วยไป ก็คงทำให้ข้าพเจ้ามีความยากลำบากไม่น้อย แต่นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ท่านได้ช่วยข้าพเจ้าโดยเต็มกำลังอย่างที่เรียกว่าไม่คิดแก่ชีวิต เพื่อให้กำลังทหารเจริญตามควรแก่สมัย จนในที่สุดได้มีกำลังทหารไปช่วยทำสงครามด้วยกับสัมพันธมิตรชาติใหญ่ ทำการเคียงบ่าเสมอไหล่กับชาติซึ่งรุ่งเรืองทั้งหลาย เพื่อรักษาธรรมะมิให้ตกอยู่ในอำนาจผู้อธรรม นับว่าทหารไทยได้รับเกียรติยศอันสูงสุด เพราะฉะนั้นชาติไทยจึงได้รับเกียรติยศอันนี้เนื่องจากทหารด้วย

ขอให้ท่านผู้เป็นทหารและพลเรือนซึ่งได้ช่วยในการทหารจงได้รับความขอบใจ ซึ่งออกจากหัวใจจริงของข้าพเจ้าโดยแท้ แม้ข้าพเจ้าจะพูดให้ยืดยาวไป ก็จะไม่สมกับเครื่องแต่งตัวของข้าพเจ้าที่แต่งเป็นทหารมา ณ บัดนี้ เพราะฉะนั้นขอให้ถือว่าข้าพเจ้าขอบใจท่านจริง ๆ เถิด

ในที่สุดข้าพเจ้ารู้สึกอยู่ว่าท่านมีความชอบตามที่มีอยู่ในพระราชบัญญัติตรารามาธิบดี ข้าพเจ้าจะได้ถือเอาโอกาสนี้ให้ตรารามาธิบดีแก่ท่านผู้นับว่าเป็นผู้แทนทหาร คือ คณาธิบดี เลขาธิการ และที่ปรึกษา เพื่อเป็นฤกษ์

ขอให้เราผู้เป็นไทยจงตั้งใจปราบอธรรม และอำนาจที่ถือทิฐิอันผิด ขอให้กองทัพไทยและสัมพันธมิตรจงมีชัยในเร็ววัน เพื่อนำมาซึ่งสันติภาพแห่งโลก และความยั่งยืนมั่งคั่งแห่งประเทศทั้งปวงชั่วกัลปาวสาน ฯะ

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๑

ถึง จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

บัดนี้ถึงโอกาสอันสมควรที่จะให้ธงชัยเฉลิมพลแก่กองบินทหารบก และกองทหารบกรถยนตร์ ซึ่งไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขต และเพราะเหตุที่กองทหารทั้งสองนั้นอยู่ในทวีปยุโรปแล้ว ฉันจึงขอมอบธงให้แก่เสนาบดีกระทรวงกลาโหมเพื่อจัดส่งไปยังกองทหารนั้นๆ และให้ชี้แจงแก่บรรดาทหารในกองทั้งสองว่า บนนี้มีคาถาแสดงพระคุณของพระองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจารึกไว้ เพื่อเตือนให้ทหารระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นที่นับถือยิ่งของเราทั้งหลายเหล่าพุทธศาสนิกชน ทั้งเป็นผู้คุ้มครองให้ปราศจากภยันตรายทั้งปวง มีรูปช้างเผือกและแบ่งเป็นสามสีเป็นเครื่องหมายของชาติไทยและบ้านเกิดเมืองมารดรของเรา มีอักษรย่อแสดงนามของฉันผู้เป็นประมุขแห่งชาติไทย รับภาระปกปักรักษาแผ่นดินสยามให้คงเป็นปฏิรูปเทศสำหรับชาติไทยชั่วฟ้าและดิน เมื่อทหารได้เห็นธงอันพร้อมด้วยเครื่องหมายดังว่ามาฉะนี้ ก็จงระลึกถึงพระศรีรัตนตรัย ชาติบ้านเกิดเมืองมารดร และพระมหากษัตริย์ของตน ตั้งใจจงรักทั้งใช้ความพยายามเต็มที่ที่จะป้องกันมิให้

ความเสื่อมเสียอย่างหนึ่งอย่างใดมาใกล้ได้เลย ชาติไทยก็คือคนไทยทั้งหมดรวมกัน รักชาติสงวนชาติก็เท่ากับรักตนเองสงวนตนเอง พระศรีรัตนตรัยและพระมหากษัตริย์เป็นของคนไทยทั้งปวงรวมกัน แปลว่าเป็นผู้รวมความสามัคคีในหมู่ชาติไทยให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงต้องรักต้องสงวนเชิดชูไว้ด้วยความพยายามสุดกำลัง

กองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนตร์ เป็นกองทหารซึ่งได้มีเกียรติศักดิ์ และมีโอกาสพิเศษออกไปกระทำสงครามร่วมมือกับนานาชาติราชสัมพันธมิตรในยุทธบริเวณทวีปยุโรปเป็นคราวแรกในพระราชพงศาวดารสยาม ฉะนั้นบรรดาทหารในกองนั้น ๆ ต้องระลึกถึงความข้อนี้อยู่เสมอ และตั้งใจปฏิบัติกิจตามหน้าที่และรักษามรรยาทความประพฤติของตนให้ดียิ่งไว้นามของชาติไทย และส่งเสริมเกียรติคุณของกองทัพบกสยามให้รุ่งโรจน์แผ่ไปทั่วสกลโลก

ขอความสุขสิริสวัสดิ์และชัยมงคลจงมีแด่บรรดาในกองบินทหารบกรถยนตร์ผู้แทนชาติไทยในมหายุทธสงคราม

(พระบรมนามาภิไธย) ราม ร.

จอมพล

จอมทัพบก

พระราชดำรัส
พระราชทานในการพระราชทานเลี้ยงฉลองเสโลหลวง ซึ่งกรมทหารบกม้านครราชสีมา ได้รับพระราชทานในการแข่งขันยิงปืนสั้น วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ข้าพเจ้าเชิญท่านทั้งหลายมาวันนี้ คือข้าพเจ้าตั้งใจที่จะทำการฉลองโล่ของกรมทหารบกม้านครราชสีมานี้ แทนพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระราชชนนี เพราะว่าท่านทั้งหลายย่อมทราบแล้วว่าเป็นการลำบากแก่พระองค์ที่จะเสด็จประทับนาน ๆ ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้รับฉันทะเป็นผู้แทนพระองค์เช่นนี้ และมีโอกาสที่จะได้กล่าวถ้อยคำชักชวนท่านทั้งหลายให้ช่วยกันยินดี ที่กรมทหารของสมเด็จพระบรมราชินีได้แสดงฝีมืออย่างเข้มแข็งในการยิงปืนจนได้รับโล่ นับว่าเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์ท่าน ผู้ทรงเป็นผู้บังคับการพิเศษ และเป็นเกียรติยศแก่กรมด้วยอีกอย่าง ๑ สมควรที่จะได้รับความชมเชย ข้าพเจ้าจึงขอชักชวนท่านทั้งหลายให้ช่วยกันแสดงความยินดีและหวังดีต่อกรมนั้น ขอให้ยิงปืนชนะและได้โล่นี้อีกในคราวหน้า ฯะ

คำกราบบังคมทูลของเสนาธิการทหารบก ในวันฉลองเสโลหลวงที่โรงเรียนนายร้อย ณ วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและฝึกสอนนักเรียนทหารบก กับทั้งบรรดานักเรียนนายร้อย นักเรียนนายดาบ มีความปิติยินดีเป็นล้นพ้น ในการที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเสวยพระกระยาหารและทอดพระเนตรละคร ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง เป็นพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ที่ได้พระราชทานเกียรติยศแก่ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายดังนี้

การรื่นเริงที่โรงเรียนทหารบกในศกนี้ ประจวบกับคราวที่มหาสงครามอันใหญ่หลวงที่สุดซึ่งได้เคยมีมาในโลกได้สงบลงพร้อมด้วยชัยชนะแห่งราชสัมพันธมิตรของกรุงสยาม เพิ่มพูนความปราโมทย์ยิ่งขึ้นกว่าในศกก่อน ๆ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ถึงแม้ว่ากรมยุทธศึกษาทหารบกมิใช่กรมสำหรับทำการรบโดยตรงก็ดี แต่ก็ได้มีนายทหารจากกรมนี้ออกไปในงานพระราชสงครามหลายนาย กับทั้งบรรดานายทหารซึ่งได้อาสาออกไปยังสมรภูมิในทวีปยุโรป ย่อมเป็นนักเรียนเก่าของโรงเรียนนายร้อยแทบทุกนาย เป็นพยานให้เห็นว่าโรงเรียนนี้เป็นสถานสำหรับปลูกฝังความจงรักภักดีใน

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท บรรดาผู้ที่รับราชการหรือศึกษาอยู่ในโรงเรียนทหารบก ย่อมพร้อมอยู่เสมอที่จะสละโลหิตหยดที่สุดเพื่อรักษาพระเกียรติยศและพระบรมเดชานุภาพ

อาศัยกำลังความซื่อสัตย์สุจริตและความจงรักภักดีของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอคุณพระศรีรัตนตรัยจงอภิบาลบำรุงรักษาให้เจริญพระชนมายุยั่งยืนนาน เกษมสำราญปราศจากโรคาพาธสรรพอุปัทวันตราย

ขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเจริญ

ไชโย.

พระราชดำรัสตอบ
เนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานรางวัลประจำปี และฉลองเสโลหลวง ณ โรงเรียนนายร้อยทหารบก วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ข้าพเจ้าขอขอบพระทัยและขอบใจท่านทั้งปวง ที่ให้พรโดยพร้อมเพรียงกันในวันนี้ ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสรับเชิญมาที่โรงเรียนนี้อีกครั้งหนึ่ง และตามที่น้องชายเล็กได้กล่าวมาแล้วเป็นโอกาสอันน่าจับใจยิ่งกว่าครั้งก่อน ๆ คือประจวบเหมาะกับได้มาฉลองโล่ที่กรมโรงเรียนนี้ได้เป็นรางวัล ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นศุภนิมิตอันดี เพราะโรงเรียนนี้เท่ากับเป็นบ่อเกิดของนายทหารไทยเรา เมื่อสถานที่ที่เป็นบ่อเกิดได้แสดงความสามารถในวิชานักรบอย่าง ๑ คือการยิงปืน และนอกจากนี้ยังได้แสดงความจงรักภักดีโดยความรู้สึกภาคภูมิในใจอยู่เสมอว่าเป็นคนไทย รู้จักรักชาติบ้านเกิดเมืองมารดร และตั้งใจทำนุบำรุงพระศาสนาให้ถาวรยิ่งขึ้นเช่นนี้ ข้าพเจ้าแลไปข้างหน้าก็ย่อมจะรู้สึกและหวังใจว่าจะได้เห็นสิ่งที่สำราญบานใจ

ชาติใด ๆ ก็ดี ที่จะเจริญหรือจะเสื่อมก็ไม่ได้เป็นด้วยผู้ที่มีอายุมากอยู่แล้วหามิได้ ย่อมจะอาศัยผู้ที่เกิดมาภายหลังที่จะยังชาติให้เจริญหรือให้เสื่อม ข้าพเจ้าเหลียวแลดูนักเรียนนายร้อยในเวลานี้และเวลาอื่น ๆ เห็นเข้าทีไรเป็นรู้สึกสบายใจทุกที

รู้สึกว่าไม่เป็นไร ชาติไทยเราเห็นจะมีที่หวังได้ว่าจะมีความเจริญ เพราะเด็กพวกนี้ไม่ใช่หรือที่จะเป็นผู้บำรุงชาติเราต่อไป คนรูปร่างเช่นนี้แหละมีความขยันขันแข็ง พอที่จะให้ชาติไทยเราได้ยั่งยืนอยู่ในตำนานของโลก เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้าหวังใจว่าบรรดาท่านทั้งหลาย ที่มีหน้าที่บังคับบัญชาสั่งสอนนักเรียน และทั้งตัวนักเรียนด้วย จะพยายามทำให้ตนเป็นผู้ที่สมควรจะได้รับความชมเชย ความเชื่อถือไว้วางใจของข้าพเจ้าอย่างที่ได้พูดมาแล้วนี้

อีกประการหนึ่ง จะอย่างไรก็ตาม ตัวข้าพเจ้าเองได้เคยรู้สึกอยู่เสมอว่า ตั้งแต่แรกกลับเข้ามาจากการศึกษาจนกาลบัดนี้ ช่างมีใจผูกพันในสถานนี้เสียจริง ๆ จนผู้บังคับบัญชาและผู้ปกครองที่เป็นครูนักเรียน ตลอดจนนักเรียนบางคนหรือโดยมากย่อมจะแลเห็นและเข้าใจอยู่แล้วว่า ข้าพเจ้าเป็นสหายคนหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอให้ท่านทั้งหลายรู้สึกเช่นนั้นอยู่เสมอ และเมื่อมีข้อที่ปรารถนาอย่างใดที่ควรจะปรารถนาได้จากสหายแล้ว ก็จงอย่าได้เกรงใจเลย ส่วนตัวข้าพเจ้าเองในหน้าที่สหาย เมื่อเห็นสิ่งใดที่ควรเตือนก็จะได้เตือนโดยไม่เกรงใจเหมือนกัน

ในวันนี้ข้าพเจ้าได้รับเชิญมาในการรื่นเริง ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีมากที่รู้สึกว่าไม่มีความจำเป็นอย่างใดที่จะต้องทักท้วง

หรือเตือน มีแต่จะชมเท่านั้น แต่เราเป็นทหาร การชมนั้นจะพูดให้ไพเราะยืดยาวไปก็ได้ แต่ไม่จริงใจ ความจริงใจมีอยู่เท่าไรก็ควรกล่าวไปแต่เพียงเท่านั้น จึงเป็นอันว่า ณ ที่นี้ข้าพเจ้าจะได้ระงับคำพูดชมเชยอย่างวิจิตรเสีย เป็นแต่ขอชักชวนท่านทั้งหลายให้รำพึงถึงคำที่ข้าพเจ้าได้พูดแล้ว และช่วยกันเอาใจช่วยโรงเรียนทหารบก และผู้ที่บังคับบัญชาสั่งสอนตลอดจนนักเรียนทั้งหลาย

ขอให้ท่านเหล่านี้มีความเจริญในอายุ วรรณะ สุขะ พละ ขอให้ได้สมดังมโนรถปรารถนา ขอชักชวนให้ดื่มให้พรแก่กรมยุทธศึกษา และโรงเรียนทหารบก ฯะ

ไชโย!

พระราชดำรัส
ในการพระราชทานเลี้ยงแก่นายทหารบก ในการประลองยุทธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ท่านทั้งหลาย

ในการที่ข้าพเจ้าได้มานั่งอยู่ในที่ชุมนุมพร้อมกับท่านในครั้งนี้ รู้สึกว่าได้รับความพอใจอีกครั้งหนึ่ง และความพอใจเช่นนี้ ข้าพเจ้าได้เพ่งเล็งอยู่ตลอดปีเสมอ ๆ เกือบจะเรียกว่าเร่งวันที่จะมาถึง และท่านทั้งหลายคงจะทราบน้ำใจข้าพเจ้าอยู่แล้วว่า เวลาใดข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกสบายใจเท่ามาอยู่ในหมู่ท่านทั้งหลายผู้เป็นสหาย เพราะท่านทั้งหลายย่อมทราบอยู่แล้วว่าข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นทหารแต่โดยชาติ ข้าพเจ้าเป็นทหารโดยอาชีพด้วย

เพราะฉะนั้น เมื่อมีโอกาสเมื่อใดที่จะเข้ามาอยู่ในหมู่ท่านแล้วต้องฉวยโอกาสอันนั้นเสมอ ในคราวนี้ข้าพเจ้าได้มาดูการประลองยุทธ์ที่ท่านทั้งหลายได้มาทำในวันนี้ นับว่าเป็นครั้งแรกที่ทำการ ด้วยจำนวนทหารมากมายรวมกันเช่นนี้ น่าจะมีข้อที่บกพร่องอยู่บ้าง แต่ที่จริงเมื่อข้าพเจ้าได้มาดูแล้ว ก็แลเห็นข้อบกพร่องนั้นมีน้อยจนไม่ควรจะหยิบขึ้นมาทักท้วงอย่างใดเลย

ข้อนี้ทำให้ข้าพเจ้ายินดีมาก หวังว่าทหารทั้งหลายของข้าพเจ้าจะตั้งใจเสมอ ที่จะฝึกตนให้ทำการให้ดีเต็มตามหน้าที่ของลูกผู้ชาย และท่านทั้งหลายที่เป็นนายทหารก็ได้ตั้งใจอบรมคนในบังคับบัญชาเสมอ จึงได้ทำการให้แลเห็นผลได้ในกลางสนามเช่นวันนี้

ในเวลานี้นับว่าพวกเราทั้งหลายสบายใจได้แล้ว เพราะกิจการสำคัญที่สุดของพวกเราที่เป็นทหาร คือทำการตามหน้าที่เช่นการสงคราม การสงครามนั้น ส่วนหนึ่งของพวกเราได้ไปทำแล้วและก็มีชัยชนะแล้วด้วย เพราะฉะนั้นในการที่มาชุมนุมในที่นี้ นับว่าเป็นวันสมควรที่จะถือเป็นมงคลมาก ทั้งเป็นวันที่ควรจะรู้สึกปลื้มยินดี และภาคภูมิในใจของเราว่า เราไม่ใช่แต่เล่นซ้อมรบเป็นดอก รบจริงๆเราก็เป็น จริงอยู่ ส่วนของการสงครามที่เราได้ทำนั้นน้อย แต่จะเอาอย่างไรกัน เมืองเราก็ถ่อมตัวอยู่เสมอว่าเป็นเมืองเล็กทำได้เท่านี้ก็ดีนักแล้ว และก็การที่ไปทำก็ไกลบ้าน เมื่อไกลบ้านไปทำได้เช่นนี้ ถ้าเผอิญจะต้องรบใกล้บ้านเราจะทำอย่างไร

ท่านทั้งหลายอย่าเข้าใจผิด ข้าพเจ้าผู้เป็นสหายของท่านและเป็นหัวหน้า เป็นประมุขของท่านทั้งหลายนั้น นับว่าเป็นประมุขของชาติ เพราะฉะนั้นก็เป็นธรรมดาที่ข้าพเจ้าจะไม่อยากให้ชาติต้องทำการสงครามกับผู้ใด แต่ต้องจำไว้ว่าถ้าผู้ใดนำ

สงครามมาถึงเรา จนเราไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงไปได้แล้ว ข้าพเจ้าเชื่อแน่นอนในตัวท่านทั้งหลายว่าจะต้องแสดงให้ผู้ที่นำสงครามมาสู่เรานั้นรู้สึกว่า เราอาจป้องกันตัวได้ พวกเราไม่ต้องการจะบุกรุกหรือรุกรานผู้ใด แต่เราจำเป็นจะต้องป้องกันตัวไว้ นี้เป็นหน้าที่สำคัญ ซึ่งอย่าว่าแต่มนุษย์เลย แม้แต่สัตว์เดียรัจฉานมันก็รู้จักทำ เพราะฉะนั้นการที่เรามาซ้อมรบฝึกหัดในหน้าที่ของเรา จนได้แลเห็นเป็นผลสำเร็จดี ก็ควรรู้สึกยินดี และเป็นธรรมดาเมื่อรู้สึกยินดีเช่นนี้แล้ว ก็ต้องรำลึกต่อไปว่า ในภายหน้างานของเรามีอีกที่จะต้องทำต่อไป จะต้องให้ดีอย่างน้อยก็เท่ากับที่ทำมาแล้ว แต่ยิ่งกว่านั้น ต้องให้ดียิ่งขึ้นอีกจึงจะดี

ข้าพเจ้าผู้เป็นประมุขของชาติไทย และเป็นประมุขของทหารทั้งหลาย ขอชักชวนท่านทั้งหลายผู้เป็นสหายให้ช่วยกันดื่มให้พรแก่กองทัพบกสยาม ขอให้อยู่เป็นปึกแผ่นมั่นคงและเจริญขึ้นเป็นลำดับ เพื่อรักษาความเป็นไทยของชาติเราไว้ให้สมนามชั่วกัลปาวสาน ฯะ

พระราชดำรัส
แก่นายและพลทหารในกองบิน ซึ่งกลับจากราชการสงคราม ณ ทวีปยุโรป
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

เพื่อนทหารบก

วันนี้ข้ามีความปีติยินดีเป็นอันมาก ที่ได้มาต้อนรับเจ้าทั้งหลาย ผู้ที่ได้ออกไปนอกอาณาเขตสยาม นับว่าเป็นกองทหารไทยที่ได้ออกไปทำการสงครามนอกประเทศเราเป็นครั้งที่ ๑ ในตำนานสมัยใหม่ของสยาม

เจ้าทั้งหลายเมื่อจะไป ได้มีความตั้งใจเหมือนกันหมดทุกคน คือตั้งใจที่จะไปแสดงให้ชาติอื่นเขาแลเห็นว่า คนไทยเรายังมีเลือดนักรบโบราณติดอยู่มาก และไทยเรายังสามารถรบได้ไม่ต้องเกรงขามผู้ใด จริงอยู่ พวกเจ้าที่ได้ไปครั้งนี้ ในพวกที่เป็นกองบิน เผอิญไม่ได้มีโอกาสทำสงครามอย่างเข้มแข็ง แต่ถึงกระนั้นก็ดี ชั่วแต่ที่ได้อาสาออกไป และได้ไปจนถึงที่ภูมิประเทศอันทำสงครามกันแล้ว ข้านับว่าเท่ากับได้ทำสงครามแล้วเหมือนกัน ได้แสดงปรากฏแก่ตาโลกแล้วว่าเจ้าทั้งหลายไม่ได้เต็มใจแต่ปากเท่านั้น เจ้าเต็มใจอย่างจริงแท้ คือไม่ใช่แต่บอกว่า "รบไหนก็รบกันสิ" เท่านั้น เจ้าเต็มใจจนยอมสละร่างกายเลือดเนื้อออกไปรบ

เจ้าทั้งหลายที่ออกไปทั้งนี้ นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีของพวกไทยทั้งหลาย ด้วยเหตุใด ? ด้วยเหตุว่าการป้องกันชาติของตัวเองนั้นเป็นของธรรมดา แต่เจ้าทั้งหลายที่ไปครั้งนี้ยิ่งกว่าไปทำการที่สำหรับป้องกันชาติ เจ้าไปสำหรับแผ่เผยเกียรติยศของชาติไทย แผ่เผยประวัติการณ์อันงดงามติดโลกต่อไป และตัวข้าผู้เป็นประมุข เป็นหัวหน้าของพวกเจ้าทั้งหลาย ได้ฟังเหตุการณ์ที่เจ้าได้ไปทำในประเทศยุโรป และได้มามีโอกาสรับรองเจ้าในวันนี้อย่างฉันท์เพื่อนทหาร ข้ารู้สึกจริง ๆ ว่าได้รับเกียรติยศเป็นอันมาก เจ้าทั้งหลายได้พาเอาชื่อของข้าไปประกาศที่ในยุโรป ถ้าไม่ได้พวกเจ้าทั้งหลายไปแล้ว ถึงชื่อข้าจะมีก็มีแต่ในแผ่นกระดาษเล็กน้อย คนจะไม่รู้จักมาก นี่ชาวยุโรปทุกคนที่ได้รู้ได้เห็นเรื่องเจ้าทั้งหลาย จำจะต้องนึกต่อเสมอว่าทหารพวกนี้ของใคร ? ทหารพวกนี้คือทหารของสมเด็จพระรามาธิบดี ข้าก็พลอยได้ชื่อด้วย

เพราะฉะนั้นข้าขอให้เจ้าถือว่า ทุกขณะที่เจ้าอยู่เมืองนอกข้าคอยฟังเหตุการณ์อยู่เสมอ นับว่าฟังอย่างใจเต้น เท่ากับบิดาคอยฟังข่าวคราวของบุตรที่ไปในทางไกล เมื่อทราบข่าวว่าพวกเจ้าจะเริ่มเดินทางกลับมา ข้าได้เตรียมตัวมานานแล้วที่จะได้มีโอกาสต้อนรับ เหมือนอย่างบิดาต้อนรับบุตร ได้ตั้งใจคอยดูอยู่เสมอถึงการเดินทางมาว่าจะเป็นทุกข์สุขประการใด มาวันนี้

ข้าได้เห็นเจ้าทั้งหลายแล้ว เห็นกิริยาท่าทางรูปพรรณ รู้สึกได้ว่ามีความสุขสำราญ เป็นที่พอใจของข้าอย่างยิ่ง ข้าเป็นประมุขเป็นหัวหน้าของชาติไทย ก็เหมือนกับเป็นพ่อของเจ้าทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ในนามแห่งพี่น้องของเจ้า ข้ายินดีกล่าวคำต้อนรับเจ้าทั้งหลายผู้ที่ได้นำเกียรติยศของไทยไปเผยแผ่ที่ในท่ามกลางยุโรป ขอให้เจ้าทั้งหลายรู้สึกอยู่เสมอว่าเป็นของควรภูมิในใจไปจนตลอดชีวิต ว่าเจ้าเหล่านี้ได้เป็นผู้มีโอกาสได้ทำชื่อเสียงของพี่น้องให้เฟื่องฟู ให้มีผู้นับหน้าถือตา ข้าเชื่อแน่ว่าคนไทยอื่น ๆ ที่เป็นพี่น้องของเจ้าจะยินดีต้อนรับเจ้าทั้งหลายเหมือนที่ข้ายินดีและเต็มใจต้อนรับวันนี้

ขอให้พรว่า เจ้าทั้งหลายที่กลับมาโดยสวัสดิภาพแล้ว จงมีความเจริญในอายุ วรรณะ สุขะ พละ สืบไป ถึงจะไปทำการงานอย่างใด ๆ ต่อไป ขอจงมีผลสำเร็จสมมโนรถปรารถนา และในที่สุดขอเจ้าทุกคนตั้งแต่นายพลลงไปจนถึงพลทหาร จงรับความขอบใจส่วนตัวของข้าเรียงตัวไปทุกคน.

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่กองทหารซึ่งกลับจากงานพระราชสงคราม วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒

ทหารทั้งหลาย

ข้าจะพูดกับเจ้าเพื่อแสดงความยินดีรับรองเจ้าทั้งหลายกลับมายังบ้านเกิดเมืองมารดรของตัว การที่ข้ามาพูดรับรองในครั้งนี้อีก ข้ารู้สึกว่ามีความยินดีปิติเต็มตื้นอยู่ในใจจนแทบจะพูดไม่ออก ขอให้เชื่อว่าเจ้าทั้งหลายที่ได้ออกไปในการสงครามครั้งนี้ ข้ารู้สึกและเข้าใจดีว่ามีความตั้งใจอย่างไร เจ้าตั้งใจที่จะแสดงให้ปรากฏแก่ตาโลกว่า ในเมืองเรา ในชาติไทยเรา ยังไม่สูญสิ้นธรรมะ ซึ่งได้บำรุงชาติเราขึ้นให้เป็นชาติ เป็นปึกแผ่นตลอดมา กล่าวคือ ความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ความจงรักภักดีต่อชาติ และความมั่นคงในศาสนธรรมที่เรานับถือ

เจ้าทั้งหลายได้ยอมสละทุกอย่าง สละทั้งบ้านเรือนเคหสถาน และทรัพย์สินเท่าที่มี สละทั้งส่วนแห่งกายทุกส่วน แม้ชีวิตก็ยอมสละให้ เพื่ออะไร? เพื่อสนับสนุนธรรมะซึ่งได้ทำให้ชาติเราเป็นชาติอยู่จนเดี๋ยวนี้ เมื่อเจ้าทั้งหลายจะออกไป ข้ารู้สึกเหมือนแบ่งเอาใจของข้าออกไปด้วย ครั้นเมื่อเจ้าทั้งหลายกลับมา ได้มาเห็นหน้าเจ้าอีก ข้ารู้สึกเท่ากับเห็นหน้า

ญาติอันสนิทหรือพี่น้องอันร่วมใจ ธรรมดาเมื่อเวลาอยู่ในที่ใกล้เคียงกัน บางทีไม่ใคร่รู้สึกความรักใคร่ว่ามีปานใด ต่อเมื่อห่างไกลกันไปแล้วจึงจะมารู้สึกว่าผู้ที่อยู่ห่างนั้นเรารักปานใด ในข้อนี้ตัวข้าได้รู้สึกสำหรับพวกเจ้าทั้งหลายเช่นนั้นมาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงคอยฟังอยู่เสมอว่า เจ้าออกไปที่สนามรบ เจ้าออกไปทำอย่างไรบ้าง แสดงกิริยาอาการอย่างไรบ้าง ทุก ๆ คราวที่ข้าได้รับข่าวถึงเรื่องเจ้าทั้งหลายได้ออกงาน ข้ารู้สึกเหมือนไปออกงานด้วยทุกที เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่เจ้าได้รับความเดือดร้อนรำคาญหรือใกล้อันตราย ใจข้าก็พลอยไม่สบายไปด้วยทุกที เมื่อไรรู้สึกหรือทราบว่าไปได้ดีทำดีต่อหน้าผู้อื่น ข้าก็พลอยรู้สึกปลื้มเหมือนอย่างตัวข้าเองได้ไปทำด้วยเหมือนกัน คราวนี้เจ้าทั้งหลายที่ได้กลับมานี้นับว่าไม่ได้เสียชาติเกิดเปล่า ได้ไปทำชื่อให้แก่ชาติของเรา ได้แสดงให้ปรากฏแก่ตาโลกว่าไทยเรายังมีอยู่เป็นอันมากที่สมควรได้ชื่อว่าเป็นลูกผู้ชาย

อนึ่ง การที่ธงของกองเจ้าได้รับตราต่างประเทศมาแล้ว ย่อมเป็นพยานอยู่ในตัวแล้วว่า นานาประเทศรู้สึกว่าทหารไทยทำการกล้าหาญน่าชมเชย ครั้นจะให้ตราทั้งหมดทุกคนก็เป็นอันมากมายไม่ไหวอยู่เอง ส่วนตัวข้าเองข้าได้ตั้งใจไว้นานแล้วว่าจะต้องแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งให้เจ้าทั้งหลายแลเห็นชัดว่าข้าปลื้มปานใดในการที่พวกเจ้าได้ไปหาชื่อให้แก่ชาติไทยในครั้ง

นี้ ครั้นว่าข้าจะแจกตราให้แก่เจ้าทั้งหลายทุกคน ก็จะเป็นการมากมายนัก ข้าจึงได้คิดว่าจะให้ตราแก่ธงประจำกองของเจ้า ขอให้เจ้าถือว่าที่ข้าให้ตราแก่ธงนี้เท่ากับให้แก่เจ้าทั้งหลายทุกคน เพราะธงเป็นเครื่องหมายสำหรับกอง เพราะฉะนั้นเมื่อธงได้รับตราไปแล้ว ขอเจ้าจงรู้สึกว่าทุก ๆ คนได้รับตรา และทุก ๆ คนต้องตั้งใจรักษาเกียรติยศให้สมแก่เป็นผู้ได้รับตรารามาธิบดีอันมีศักดิ์ ช่วยกันรักษาศักดิ์นี้ไว้ เพราะศักดิ์อันนี้ไม่ใช่ของเจ้าโดยเฉพาะตัว นับว่าเป็นศักดิ์ของกองทหาร และเป็นศักดิ์ของตัวข้าผู้เป็นประมุขแห่งเจ้าทั้งหลายด้วย

ข้าขอแสดงอีกครั้ง ๑ ด้วยความจริงใจ ว่าข้ายินดีต้อนรับเจ้าทั้งหลายกลับมายังบ้านเกิดเมืองมารดร ขอให้เจ้าทั้งหลายอยู่เย็นเป็นสุข และจะปรารถนาสิ่งใดให้ได้สมมโนรถจงทุกประการ.

บทละครเบิกโรง

เรื่องดึกดำบรรพ์

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลำดับเรื่อง

มหาพลี

ยานี ๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวธาดามหาศาล
ประสงค์จำนงสิ่งสราญ ให้มีทั่วสถานแผ่นไผท
หวังสุขแด่จอมกษัตริย์ บำรุงรัฐสีมาประชาศัย
หวังความสวัสดิ์มีชัย ทั่วไปในมนุษนิกร
จึ่งตรัสสั่งนารทมุนีศรี ให้เชิญเทพเทวีศรีสมร
ถ้วนทั่วทุกชั้นอัมพร ให้มาสโมสร ณ ที่นี้ ฯ
๖ คำ ฯ

ร่าย ๏ บัดนั้น พระนารทรับสั่งใส่เกศี
บังคมลาออกมามิช้าที รีบรี่ไปเชิญเทวัญ ฯ
เสมอ และเหาะ ๒ คำ ฯ

[*เทวดานางฟ้ารำออกมา, เข้าแถวเรียบร้อยแล้ว, พระอิศวรกับพระอุมาออก, แล้วพระนารายน์. ในที่สุดมีผู้ยกเครื่องบูชามาตั้งเสร็จแล้ว พระพรหมธาดาจึ่งออก.*]

ร่าย ๏ เมื่อนั้น องค์พระโลเกศรังสรรค์
ครั้นพร้อมทวยเทพเทวัญ จึ่งผายผันสู่ที่พลีการ ฯ
พราหมณ์เข้า ๒ คำ ฯ

แขกบรเทศ ๏ จุดธูปจุดเทียนแจ่มจำรัส ไหว้พระไตรรัตน์ไพศาล
อีกทั้งปรพรหมทรงญาณ ตั้งสัตย์อธิษฐานสวัสดี ฯ
๒ คำ ฯ

คำบูชา [พระธาดาว่าเอง.]

๏ โอม นโม พุทธรตนํ สรณํคัจฉามิ, โอม นโม ธัมมรตนํ สรณํคัจฉามิ, โอม นโม สังฆรตนํ สรณํคัจฉามิ.

๏ ข้าขออัญชลีบังคม องค์บรมศาสดาจารย์
ทศพลญาณดิเรกคุณ สุนทรโลกโมลี
เป็นที่พึ่งแก่สัตว์ปวง ให้ลุล่วงพ้นสงสาร
หนึ่งนมัสการพระธรรม คือถ้อยคำพระโลกนาถ
ตรัสประกาศประกาศิต เพื่อจรุงจิตสุทธิสุนทร
หนึ่งประนมกรไหว้พระสงฆ์ ผู้ดำรงธรรมทายาท
ทรงพุทธศาสน์สมบูรณ์ มิให้สาบสูญสักขณะ

๏ พุทธเตชนะ, ธัมมเตชนะ, สังฆเตชนะ, อินทเตชนะ, พรหมเตชนะ, เทวเตชนะ.

๏ ขอเดชะพระรัตนตรัย เป็นนิรัติศัยบุญเขต
อีกทั้งอมรเทเวศร์ทุกราศี มีอาทิอินทโรดม
พระปรพรหมผู้รังสรรค์ สยามเทวัญอันเรืองฤทธิ์
และเทพสถิตย์ในวังรัตน์ บรมเศวตฉัตรรัตนสิงหาสน์
ทั้งที่มีอำนาจบำรุงรักษา สยามสีมาอาณาจักร
ทั้งเทพพิทักษ์ป่าดง ไพรพงถ้ำลำละหาน
จงช่วยอภิบาลบำรุง ผดุงบรมบพิตร
สยามวิชิตนราธิบดี ให้เกษมศรีนฤโรค
นฤโศกนิรันตราย พระวรกายแผ้วภัย
พระหฤทัยแผ้วทุกข์ เป็นสุขทุกทิวาวาร

หนึ่งจงภิบาลด้วยดี องค์พระราชินีมารดาโลก
อย่ามีพระโรคภัยพิบัติ สิทธิสารพัดมโนรถ
พูนพระยศทุกทิวา หนึ่งจงรักษาผดุง
บำรุงบรมราชวงศ์ ให้มั่นคงทรงโสมนัส
พ้นภัยพิบัติบีฑา จงรักษาขอบเขต
ราชนิเวศน์วังหลวง ปวงภัยอย่าแผ้วพาล
จงช่วยสมานไมตรีจิต ข้าราชกิจทุกตำแหน่ง
อย่าแก่งแย่งฤษยา จงอุตส่าห์ปฏิบัติ
กิจดำรัสภูวไนย เพื่อชาวไทยสุขเกษม
เปรมกมลทั่วเมือง สิ่งขุ่นเคืองข้อร้าย
อย่ากล้ำกรายสยามรัฐ จงสุขวัฒโนดม
ดังนิยมเจ้าหล้า สฤษดิสมดั่งข้า
กล่าวพร้องพร่ำถวาย นี้นา

๏ สัพพะ สิทธิ ภวันตุเต

๏ ขอพรจงประสิทธิ์ แด่บพิตรเจ้าหล้า
พระวงศ์และเหล่าข้า สุขสิ้นทั้งผอง เแม่นเทอญ ฯ

สาธุการ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ฝ่ายองค์พระจอมคีรีศรี
มีความชื่นชมยินดี ในกิจพลีของพรหมา
จึ่งตรัสชวนเทวีศรีสมร เราทั้งสองมาฟ้อนรำท่า
รำจบตาณฑพนาฏยา เพื่อทวยเทวาได้สำราญ

นนทิ่งตีตะโพนใหญ่ เพื่อให้จังหวะจะจ้าน
คนธรรพ์บรรเลงเพลงละลาน เสียงสมานไพเราะเสนาะกรรณ ฯ

เพลงช้า ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายพระพิษณุรังสรรค์
ยินดีด้วยการพลีกรรม์ ทรงธรรม์สำแดงยินดี
ฟ้อนรำทำท่าสง่าเลิศ กรเชิดชูจักรมณีศรี
กวัดแกว่งคทารูจี ตามที่มณฑลนาฏการ
นารทดีดพิณประสานเสียง สำเนียงสุนทรอ่อนหวาน
คนธรรพ์ผู้เป็นบริวาร ต่างประสานดุริยะดนตรี ฯ

กลม ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึ่งท้าวธาดาเรืองศรี
ตรัสเรียกภะรตมุนี แล้วมีบัญชาสั่งไป
ดูกรภะรตผู้ฉลาด ครูนาฏยะศาสตร์ผู้ใหญ่
อันการรื่นเริงบันเทิงใจ มีบ้างอย่างใดจงจัดมา ฯ

๔ คำ ฯ

<u>เจรจา</u>

<u>พระพรหม</u> – ดูกรภะรตมุนี วันนี้ท่านได้เตรียมการเล่นเป็นเครื่องบันเทิงใจไว้บ้างแลฤๅ ?

<u>พระภะรต</u> – ข้าพระบาทได้เตรียมนาฏก์ดึกดำบรรพ์ไว้เล่นถวาย หมายพอให้เป็นเครื่องบันเทิงแก่ทวยเทพและมนุษย์บรรดาที่มาสโมสรประชุมอยู่ ณ ที่นี้

พระพรหม – ดีแล้ว ถ้าเช่นนั้นจงลงมือเล่นละครดึกดำบรรพ์ของท่านเถิด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น พระภะรตมุนีมีสง่า
ก้มเกล้ารับเทพบัญชา ออกมาจัดเล่นดึกดำบรรพ์ ฯ

เสมอเถร ๒ คำ

[*พระเป็นเจ้าและเทวดาพากันเข้าโรง*]

ฤๅษีเลี้ยงลูก

ร่าย ๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงตรีกาลัญญะดาบส
เข้าฌานนานมาไม่ลาลด บัดนี้ถึงกำหนดจะผ่อนกาย
จึงเดินออกมาหน้ากุฎี กล่าวชวนบุตรีโฉมฉาย
ประคองทั้งสองลูกชาย ผันผายไปยังฝั่งคงคา ฯ
เพลง ๔ คำ ฯ

สมิงทอง ๏ เดินทางกลางไพรใหญ่กว้าง เดินทางพลางดูหมู่พฤกษา
ผลิดอกออกผลนานา พระสิทธาเก็บให้กุมารน้อย
ชี้ชวนลูกดูหมู่วิหค แฝงไม้ใบดกแล้วพูดพล่อย
สาริกาแชล่มแช่มช้อย เสียงแก้วแจ้วจ้อยจับใจ
โกกิลาร่ำร้องโผผิน พลางกินผลไม้สุกใส
จากวากยามจากคู่มันไป โหยไห้ราวเสียงสำเนียงคน
มฤคินกินหญ้าเหลือบมาเห็น ก็รีบเร้นลี้ไปในไพรสณฑ์
เหล่าลิงวิ่งเล่นอยู่ข้างบน มันซุกซนทำขู่ดูขันจริง
พระมุนีชี้พลางทางครรไล มิได้เอาใจใส่แก่ลูกหญิง
อุ้มกุมารสองไว้มิได้ทิ้ง ฝ่ายบุตรีก็วิ่งตามมา ฯ
เชิด ๑๐ คำ ฯ

ร่าย ๏ ครั้นถึงซึ่งฝั่งนทีศรี พระมุนีก็เหลียวแลหา
เห็นนางสวาหธิดา ยังเดินอยู่ล้าจึงว่าไป
สวาหไว ๆ เข้าสักหน่อย ยังจะมัวตะบอยอยู่อีกได้
จะให้พ่อคอยเจ้าสักเท่าใด รีบมาไว ๆ ในบัดนี้ ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สวาหธิดามารศรี
สะอื้นพลางทางตอบพระโยคี ข้านี้อาภัพเป็นพ้นนัก ฯ
๒ คำ ฯ

โอ้ชากูล
๏ โอ้ว่าพระบิดาช่างใหลหลง ใครเป็นลูกพระองค์ไม่รู้จัก
ที่ลูกเขาอื่นไซร้พอใจรัก ลูกตนเองไม่พักจะนำพา
ลูกของเขาสิเอาไปอุ้มไว้ คิดก็แสนแค้นใจเป็นหนักหนา
ลูกของตนให้เดินด้วยบาทา มิหนำซ้ำดุด่าไม่ปรานี ฯ
โอด ๔ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น พระตรีกาลัญญะฤษี
ฟังคำธิดาพาที พระมุนีนึกแหนงแคลงฤทัย
หรือว่าชายาจะนอกจิต จนลูกนิดรู้เห็นก็เป็นได้
ครั้นว่าจะถามธิดาไซร้ นึกละอายแก่ใจไม่เข้าการ
ครั้นจะนิ่งเฉยไว้ก็ใครรู้ จะลองดูโดยทางอธิษฐาน
บางทีเทวัญจะบันดาล ให้รู้เหตุเภทพาลสิ้นทั้งปวง ฯ
๖ คำ ฯ

เวศุกรรม
๏ ยอกรประนมเหนือเกศ บังคมพรหมเมศจอมสรวง
เดชะบุญข้าบำบวง ขอข้าได้ล่วงรู้พลัน
ข้าจะโยนสามกุมารนี้ ลงในนทีวิเศษสรรค์
ขอจงจอมเทพเทวัญ ให้รู้แม่นมั่นกระทงความ
กุมารใดมิใช่ลูกข้า จงอย่าได้กลับว่ายข้าม
จงกลายเป็นเดียรฉานทรงทราม แล้วเที่ยวไปตามแนวไพร ฯ
๖ คำ ฯ

ร่าย
๏ ครั้นสิ้นข้อความอธิษฐาน โยนกุมารสามลงแม่น้ำใหญ่
สวาหผู้เดียวเท่านั้นไซร้ กลับได้คืนสู่พระบิดา
แต่สองทารกผู้ชาย รูปร่างกลับกลายเป็นลิงป่า
ขึ้นยังฟากฝั่งพระคงคา เริงร่าโผนแผลวสู่เนวพง ฯ

รัวสามลา ๔ คำ ฯ

พระนรสิงหาวะตาร

[ลงโรง พระอิศวรออกนั่งเตียง; พระอินทร์, และเทพบุตร, คนธรรพ์, วิทยาธร เฝ้าตามที่พร้อมกัน.]

ยานี ◎ เมื่อนั้น　　องค์พระอิศวรรังสรรค์
เสด็จออกทวยเทพเทวัญ　　ทรงธรรม์เห็นท้าวอมรินทร์
ทั้งเทพคนธรรพ์วิทยา　　ดูหน้าแห้งเหี่ยวไปหมดสิ้น
จึงดำรัสถามท้าวศักรินทร์　　แม้สิ่งไรท่านถวิลจินดา
จงแจ้งเหตุการณ์ให้เรารู้　　ดูท่านพะวังกังขา
จงเล่าข่าวทุกข์สุขมา　　ตัวเราเมตตาไม่ลาลด ฯ
๖ คำ ฯ

ร่าย ◎ เมื่อนั้น　　มัฆวานยอกรประณต
เอื้อนโอษฐ์เฉลยเผยพจน์　　ทูลองค์ทรงยศเจ้าโลกา ฯ
๒ คำ ฯ

สะสม ◎ ข้าแต่ปรเมศวร์เดชเลื่อง　　กระเดื่องไปทั่วทุกทิศา
เป็นที่พำนักของเทวา　　บัดนี้ข้าเดือดร้อนเป็นพ้นไป
ด้วยหิรัณย์กสิปุขุนมาร　　บังอาจอหังการหยาบใหญ่
ขับปวงเทวาสุราลัย　　ไปจากสวรรค์ชั้นฟ้า
แย่งชิงเอาปวงวิมาน　　ให้แก่บริวารยักษา
ขอพระองค์ผู้ทรงศักดา　　ทรงปราบอสุราใจพาล ฯ
๖ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ปิ่นไตรโลกามหาศาล
ได้ฟังองค์ท้าวมัฆวาน พระจึ่งบรรหารเหตุไป
อ้ายหิรัณย์กสิปุชาญสมร ได้พรซึ่งเราประสาทให้
มันจึ่งมีฤทธิ์เกรียงไกร ปราบได้ทั้งไตรโลกา
ปวงเทพเทวัญอันองอาจ ไม่สามารถหาญหักยักษา
ฆ่ามันไม่ม้วยมรณา อสุรากายสิทธิ์ฤทธิรงค์
เทพบุตรมนุษเดียรฉาน สังหารมันมิได้ดังประสงค์
ปวงสาตราอาวุธสุดจะปลง ฟันลงก็จะแหลกทลายลาญ
ยามราตรีจะฆ่าไม่อาสัญ ถึงกลางวันก็ไม่ม้วยสังขาร
ในเคหาอสุราไม่วายปราณ ที่กลางแจ้งขุนมารไม่บรรลัย
เหตุฉะนี้อสุรีจึ่งกำเริบ อิ่มเอิบอหังการ์หยาบใหญ่
สามารถอาจองทะนงใจ รุกรานพาลไล่เหล่าเทวัญ ฯ
๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าววาสพรังสรรค์
จึ่งกราบทูลถามองค์พระทรงธรรม์ ถ้ากระนั้นจะทำอย่างไรดี
แม้ว่าจะทิ้งมันไว้ จะเหิมใจทะนงศักดิ์ศรี
ขอพระองค์ผู้ทรงฤทธิ สังหารอสุรีจัญไร ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์พระอิศวรเป็นใหญ่
ตอบว่าแม้เราเองไซร้ ก็จะฆ่ามันไม่ม้วยมรณ์
เห็นแต่หริรักษ์จักรี ผู้ฤทธีแกล้วหาญชาญสมร
จะสามารถสังหารราญรอน จงรีบไปทูลวอนทรงธรรม์ ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ทวยเทพปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
ก้มเกล้าทูลลามาพลัน พากันไปเกษียรวารี ฯ
เชิด ๒ คำ ฯ

[พระอิศวรเข้าโรง, พระอินทร์กับเทวดาอื่นๆ เชิดแล้วหายเข้าโรง.]

[พระนารายน์ออกบรรทมบัลลังก์นาค, พระลักษมีนั่งปฏิบัติอยู่ตามที่. พระอินทร์กับเทวดาพากันออกมา.]

๏ ครั้นถึงลดองค์ลงทั้งผอง ลอยอยู่เหนือฟองวารีศรี
ตรงหน้าบัลลังก์วาสุกรี ที่ศรีไสยาพระนารายน์
ต่างตนถวายอภิวาท องค์พระหริราชเรืองฉาย
อมรินทร์เป่าสังข์ขจรจาย ปลุกองค์พระนารายน์ภูบาล ฯ
รัวฉิ่ง ๔ คำ ฯ

ครอบจักรวาล
๏ เมื่อนั้น พระหริรักษ์ศักดามหาศาล
วังเวงเพลงสังข์กังวาน ภูบาลพลิกฟื้นตื่นนิทรา
เหลือบเห็นศักรินทร์ปิ่นอมร กับเทพนิกรถ้วนหน้า
ลอยเรียงประนมวันทา พระจักรานั่งดูหมู่เทวัญ ฯ
๔ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ฝ่ายทวยเทวราชรังสรรค์
ประณตบทบงสุ์พระทรงธรรม์ พร้อมกันร้องทุกข์ขึ้นทันใด ฯ
๒ คำ ฯ

[เทวดาร้องทุกข์ว่า "โปรดก่อนเจ้าข้า เจ้าข้าโปรดก่อน" ดังนี้ ๓ กลับ, เข้าจังหวะตะโพน.]

๏ เมื่อนั้น　　　วาสุเทพพะวงสงสัย
จึ่งดำรัสถามท้าวสหัสนัยน์　　　ข้อความเป็นไฉนจงบอกมา ฯ
๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　มัฆวานบังคมก้มเกศา
ทูลตอบว่าปวงเทวา　　　พากันเดือดร้อนรำคาญ
เหตุด้วยอสูรโมหันธ์　　　ชื่อหิรัณย์กสิปุใจหาญ
ขับไล่ไกลจากวิมาน　　　ทั่วเทวสถานฟากฟ้า
ตัวมันนั้นอยู่ไพชยนต์　　　พวกพลอยู่วิมานหรรษา
ขอพระจอมโมลิศอิศรา　　　จงทรงปราบยักษาในครานี้ ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　องค์พระนารายน์เรืองศรี
ตรัสว่าอสุราตนนี้　　　เรารู้ดีว่าชั่วมาแต่เพรง
พระศุลีปรานีมากนัก　　　ขุนยักษ์จึ่งกำเริบข่มเหง
ไว้เป็นพนักงานเราเอง　　　จะปราบอ้ายตัวเก่งอย่าร้อนใจ ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　ทวยเทพยินดีจะมีไหน
ประณตบทบงสุ์พระทรงชัย　　　แล้วทูลลากลับไปจักรวาล ฯ
เชิด ๒ คำ ฯ

[*หายเข้าโรง*]

๏ เมื่อนั้น พระตรีภพลบโลกทุกสถาน
จึ่งแต่งองค์ทรงเครื่องอลังการ แลลานเปล่งปลั่งทั้งกายา
กรกุมคทาง่าเงื้อ งามเหลือล้ำเทพเลขา
สำแดงแผลงฤทธิ์มหิมา เสียงสนั่นลั่นฟ้าธาตรี ฯ
คุกพาทย์ ๔ คำ ฯ

๏ แล้วจับจักรแก้วแพรวพราย มุ่งหมายเรียกราชปักษี
กวัดแกว่งปานแสงอสนี ภูมีก็ขว้างจักรไป ฯ
รัว ๒ คำ ฯ

[*พอขว้างตัวจักรออกมาเชิดไป, พระนารายน์ก็เข้าโรง; แล้วพระยาครุฑจึงออกนั่งเตียง, จักรไปหยุดยืนหน้าครุฑ.*]

๏ เมื่อนั้น จึ่งราชปักษาอัชฌาสัย
แลเห็นจักรแก้วแววไว ก็เข้าใจประสงค์องค์นารายน์
รีบลงจากสุวรรณ์บรรจถรณ์ สอดใส่อาภรณ์เฉิดฉาย
ออกจากฉิมพลีแพรวพราย ร่อนร่ายไปเกษียรวารี ฯ
รัวสามลาแล้วแผละ ๔ คำ ฯ

[*พระนารายน์ออกในท้ายแผละ.*]

๏ เมื่อนั้น พระนารายน์ทรงสวัสดิ์รัศมี
เห็นพระยาสุบรรณ์อัญชุลี ภูมีปราศรัยด้วยใจรัก
แล้วจึ่งเสด็จขึ้นพาหา งามสง่าน่าชมสมศักดิ์
เสด็จจากวารีที่สำนัก ตั้งพักตร์ลอยไปในอัมพร ฯ
เชิด ๔ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงซึ่งพระสุเมรุมาศ ลงจากครุฑาราชชาญสมร
ปิดเบือนกายาสง่างอน พระสี่กรนฤมิตอินทรีย์ ฯ

ตระ ๒ คำ ฯ

[*ครุฑเข้าโรงเมื่อหมดบทของตน, พระนารายน์หายเข้าโรงในรัวท้ายตระ.*]

[*นรสิงห์ออกในรัวท้ายตระ.*]

๏ กลายเป็นนรสิงห์องอาจ เก่งกาจกว่าไกรสรสีห์
เศียรเป็นสีหราชประหลาดดี อินทรีย์เป็นคนปนไป
นักขาเป็นกรดหมดสิ้น กายินทร์กำยำล่ำใหญ่
สำแดงแผลงฤทธิ์เกรียงไกร หวั่นไหวทั้งไตรโลกา ฯ

รอน ๔ คำ ฯ

๏ แล้วจึงผยองลำพองเผ่น สองเนตรเขม้นมองหา
แลไม่เห็นยักษ์พาลา ก็ถึบทวาราเวชยันต์ ฯ

เชิด ๒ คำ ฯ

[*หิรัณย์กสิปุออกในเชิด เอนบนเตียง.*]

๏ เข้าในวิมานรัตน์มณี แลเห็นอสุรีโมหันธ์
นอนอยู่ที่บนเตียงสุวรรณ จึ่งร้องเรียกกุมภัณฑ์จัญไร
เหวย ๆ อ้ายยักษ์ทรชน มึงนี้ถือตนหยาบใหญ่
มานอนมุดเกศาอยู่ว่าไร เหตุไฉนไม่ลุกขึ้นวันทา

๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึ่งหิรัณย์กสิปุยักษา
สะดุ้งตื่นฟื้นจากนิทรา เห็นพระจักราอวตาร
นั่งนิ่งตะลึงแลดู มิรู้ที่เจรจาว่าขาน
ให้ตระหนกตกใจเป็นประมาณ ปานว่าจะสิ้นสมฤดี
แข็งใจเจรจาปราศรัย ตัวท่านคือใครเล่านี้
จะมาด้วยเหตุร้ายดี ประสงค์ใดมึงจงบอกมา ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นรสิงห์ตอบถ้อยยักษา
ว่ามึงกำเริบพาลา ขับไล่เทวาวุ่นไป
กูจะมาสังหารราญรอน ให้มึงม้วยมรณ์จงได้
ถึงมึงจะขอโทษปานใด กูไม่ไว้ชีวาอ้ายสามานย์ ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น กุมภัณฑ์ชาญชัยใจหาญ
จึ่งพูดตอบไปด้วยใจพาล มึงหรือจะผลาญตัวกู
ตัวเองโง่เขลาเข้ามา ก็จะเป็นภักษากูได้อยู่
จะมาหาที่ตายอ้ายสู่รู้ ว่าพลางโจมจู่เข้าราญรอน ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นรสิงห์แกล้วหาญชาญสมร
เริงร้องก้องทั่วทั้งอัมพร ทะยานเข้าต่อกรด้วยขุนยักษ์ฯ
เชิด ๒ คำ ฯ

[รบ]

๏ เมื่อนั้น พระนารายน์อวตารหาญหัก
แคล่วคล่องว่องไวยิ่งนัก ขนยักษ์สิ้นแรงกล้มพลัน
นรสิงห์ฉุดตัวขุนมาร ไปแทบทวารเฉิดฉัน
พอได้เวลาสายัณห์ ก็เหยียบกุมภัณฑ์ไว้มั่นคง
แล้วเปล่งสิงหนาทตวาดถาม มึงจงตอบความตามประสงค์
มึงอวดสามารถอาจอง กูจะปลงชีวาจะว่าไร
กูนี้จะเป็นเทพบุตร หรือสัตว์มนุษย์เป็นไฉน
ที่มือนี้ศัสตราอาวุธใด จงนึ่งดูในใจให้ดี
เวลานี้ราตรีหรือกลางวัน กุมภัณฑ์อย่าทะนงศักดิ์ศรี
ที่ตรงมึงนอนอยู่นี้ จะเป็นที่ภายนอกหรือภายใน ฯ
๑๐ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น หิรัณย์กสิปุแถลงไข
อันตัวของท่านนั้นไซร้ มิใช่สัตว์มนุษย์เทวา
ที่หัตถ์มิใช่ศัสตราอาวุธ แลดูก็ประดุจนักขา
นี่มิใช่ราตรีหรือทิวา เพราะว่าเป็นเวลาสายัณห์
ที่นี้มิใช่ในเคหาสน์ มิใช่กลางอากาศเป็นแม่นมั่น
ข้ารู้แล้วว่ากรรมมาตามทัน ถึงที่อาสัญในวันนี้ ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระอวตารผู้ชาญชัยศรี
จึ่งจับตัวกุมภัณฑ์ขึ้นทันที ฉีกอกเป็นธุลีแหลกลาญ ฯ
โอด ๒ คำ ฯ

[*หิรัณย์กสิปุตายแล้ว, เลยหายเข้าโรง.*]

๏ ครั้นเสร็จสังหารอสุรี   นรสีห์ปรีดิ์เปรมเกษมศานต์
คลาจากไพชยนต์พิมาน   ก็กลายเป็นภูบาลจักรา ฯ
รัว ๒ คำ ฯ

[*นรสิงห์เข้าโรง. และพระนารายน์กับครุฑออกมาในรัวนี้.*]

๏ แล้วพระจักริศฤทธิรงค์   ขึ้นทรงเวนไตยใจกล้า
ล่องลอยละลิ่วปลิวฟ้า   มาแทบเกษียรสมุทรไทย ฯ
เชิด ๒ คำ ฯ

[*พระนารายน์และครุฑเลยเชิดหายเข้าโรง.*]

พระคเณศร์เสียงา

(เรื่องนี้หยิบใจความได้มาจากพรหมไววรรตปุราณคัมภีร์ แต่ได้มาแต่งบทละครขึ้นใหม่ตามที่เหมาะแก่การเล่นเป็นละคร.)

[*ลงโรง, ปรศุรามออกนั่งเตียง.*]

ยานี ๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงรามปรศุใจหาญ
อาศัยในแดนหิมพานต์ เนาวิมานแมกเมฆเอกองค์
ถือตนเป็นคนใกล้ชิด เฝ้าเทวะมหิศวร์ดังประสงค์
คิดใคร่ไปเฝ้าบาทบงสุ์ จึ่งจัดแจงแต่งองค์อลงการ์
เจิมจุณมุ่นเกล้าเมาลี สวมประคำมณีมีค่า
กรกุมขวานเพชรพรายตา เหาะมาไกลาสบรรพต ฯ
คุกพาทย์, กราว ๖ คำ ฯ

ต่อยหม้อ ๒ ครั้นมาถึงหน้าวิมานงาม เจ้าพราหมณ์มุ่งเข้าไปประณต
เคยเข้าถึงองค์พระทรงยศ จึ่งจรดรี่ขึ้นอัฒจันทร์ ฯ
เสมอ ๒ คำ ฯ

[*พอปี่พาทย์เริ่มทำเสมอ พระคเณศร์ออกนั่งเตียง.*]

ร่าย ๑ เมื่อนั้น ฝ่ายองค์พระคเณศร์แข็งขัน
กางกรสองข้างถ่างกัน แล้วว่าไปพลันแก่เจ้าพราหมณ์
ช้าก่อนตัวท่านจะไปไหน เราอยู่นี่เหตุใดไม่ไต่ถาม
จะมาเดินรี่ขึ้นวิมานงาม หยาบหยามเช่นนี้ไม่บังควร
พอมาถึงจะบุกรุกขึ้นไป เหตุไฉนไม่เกรงองค์อิศวร
พระสนิทนิทราอย่าเพ่อกวน จงคอยอยู่ในสวนก่อนเป็นไร ฯ
๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น เจ้ารามฟังแจ้งแถลงไข
ทะนงจิตอิ่มเอิบกำเริบใจ จึ่งพูดตอบคำไปด้วยอวดดี
ดูก่อนคชเกศกุมารน้อย พูดพล่อยไม่รู้สาสี
ตัวเราเจ้ารามยอดชี เป็นที่สนิทสนมนัก
พระบิดาพระองค์ทรงเมตตา โปรดให้ข้าเข้าถึงพระทรงศักดิ์
เข้าได้ถึงในที่สำนัก อย่ามาพักร่ำเรื่องเปลืองเวลา ฯ

๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น องค์พระคชมุขแกล้วกล้า
ยืนยงตรงหน้าทวารา กรอ้ากั้นขวางทางพราหมณ์จร
แล้วจึ่งกล่าววาจาว่าเจ้าราม ช้า ๆ ก่อนพราหมณ์ช้าก่อน
สมเด็จพระบิดามารดร ทั้งสองนอนเคียงคู่อยู่ห้องใน
ถึงแม้ท่านเป็นที่โปรดปราน เราจะยอมให้ผ่านไปไม่ได้
พระแม่เจ้ามีเสาวนีย์ใช้ ให้เราไซร้คอยห้ามบุคคลปวง
ถึงแม้ท่านเป็นองค์พระพรหมเมศ หรือเทเวศร์วัชรินทร์จอมสรวง
ถึงจะเป็นสุรย์จันทร์อันเด่นดวง ก็ไม่ยอมให้ล่วงทวารทอง ฯ

๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ภฤคุพันธ์หันหุนขุ่นข้อง
ตาแดงดังแสงไฟกอง ตวาดก้องร้องไปด้วยโกรธา
เหม่ ๆ ดูดู๋ศิวบุตร มายื้อยุดกีดขวางทางข้า
ไม่รู้จักเสงี่ยมเจียมกายา ถือว่ามีศักดาหรือว่าไร
ชิชะมาทำดึงดื้อ เพียงข้าตีด้วยมือก็ตักษัย
ตัวท่านอิ่มเอิบกำเริบใจ ไม่รู้จักผู้ใหญ่ผู้มีฤทธิ์ ฯ

๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ศิวบุตรได้ฟังคั่งแค้นจิต
น้อยหรือพราหมณ์ลามลวนไม่หวนคิด ทะนงฤทธิ์ยิ่งยวดมาอวดดี
จะทุ่มเถียงกันไยให้เปลืองปาก เราไม่อยากทะเลาะเจาะจู้จี้
เราขอพูดคำเดียวนะธชี อันทางนี้ไม่ยอมให้ท่านไป ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น เจ้ารามฟังโกรธพิโรธใหญ่
เมื่อจะขึ้นอวดดีเช่นนี้ไซร้ เป็นไรเป็นไปได้เห็นกัน
ตัวเราเคยเฝ้าได้ดังหวัง จนกระทั่งข้างในพระฉากกั้น
ส่วนในคราวนี้ก็เหมือนกัน จะไปเฝ้าทรงธรรม์ถึงข้างใน
พูดพลางทางเดินจะตรงรี่ พระสิทธิบดีก็ผลักไส
ขุนพราหมณ์กริ้วโกรธดังไฟ จะขึ้นตรงเข้าไปในวิมาน ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระคเณศร์เทวากล้าหาญ
ข้องขัดฤทัยดังไฟลาญ เผ่นทะยานเข้าต่อฤทธิรุท ฯ
๒ คำ ฯ

๏ ทั้งสองต่างราญหาญกล้า ต่างต่อยุทธนาอุตลุด
ต่างเข้มต่างแข็งแย้งยุทธ์ ต่างกำแหงแรงสุดเสมอกัน
ศิวบุตรได้ท่าคว้าด้วยงวง จับธชีคว้างควงเหียนหัน
รามเวียนเศียรซุนหมุนไม่ทัน ฉับพลันอ่อนล้มระทมไป ฯ
เชิด ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พรหมพงศ์งวยงงอยู่ครู่ใหญ่
ครั้นเมื่อกลับคืนแรงแข็งขึ้นไซร้ ขุ่นข้องขัดใจดังไฟลาญ
อารามโกรธาจนหน้ามืด ยื่นยืดขึ้นมาแล้วคว้าขวาน
ดีแล้วเทพบุตรใจพาล ตัวท่านถึงที่ชีวาวาง
เรานี้ตัวโปรดพระอิศวร ไม่สมควรผู้ใดจะกีดขวาง
ขวานแกว่งแสงวับจับนภางค์ เชิดชูจะขว้างไปราญรอน ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายพระคณบดีศร
แลเห็นขวานแก้วฤทธิรอน แจ้งว่าของพระบิดรประทานไป
อันพระแสงทรงฤทธิ์บิตุรงค์ จะทะนงต่อสู้หาควรไม่
จึ่งประนมก้มเศียรลงทันใด หวังรับขวานไว้บนเมาลี ฯ
๔ คำ ฯ

๏ ฝ่ายรามจึ่งขว้างขวานไป ศิวบุตรรับไว้ไม่เหมาะที่
ถูกงาซ้ายสะบั้นไปทันที ดังเปรี้ยงเสียงมี่ทั้งโลกา ฯ
รัวสามลา ๒ คำ ฯ

[*พระคเณศร์และปรศุรามหายเข้าโรง; พระอิศวรกับพระอุมาออกนอนเตียงในท้ายรัว.*]

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายพระมหากาลนาถา
บรรทมเรียงเคียงคู่พระอุมา บนพระแท่นรัตนาสง่างาม
ได้ยินสนั่นครั่นครื้น สะเทือนทั่วพื้นโลกสาม
ข้องขัดหฤทัยดังไฟลาม ชะใครหยาบหยามไม่เกรงใจ

ตรัสชวนพระมเหศวรี ลงจากเตียงมณีผ่องใส
สององค์ออกจากวิมานใน ตรงไปยังที่ทวารา ฯ

เสมอ ๖ คำ ฯ

[*พระคเณศร์และปรศุรามออกใหม่ในรัวท้ายเสมอ.*]

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายพระเทวีศรีสง่า
เห็นองค์ลูกแก้วแววตา ถืองาที่สะบั้นนั้นไว้
จึ่งเข้าไปประคองตระกองกอด เจ้ายอดเสน่ห์เป็นไฉน
ทนต์เจ้าหักแล้วเพื่อเหตุใด คือใครข่มเหงลูกรัก ฯ

๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระวินัยบดีมีศักดิ์
ยอกรประนมก้มพักตร์ ข้าจักทูลจริงทุกสิ่งไป
อันรามปรศุดุร้าย มุ่งหมายมาเฝ้าจอมไศล
พอมาถึงจะเดินเพลินเข้าไป ข้าห้ามไว้ตามพระเสาวนีย์
เกิดเป็นปากเสียงเถียงกัน แล้วเลยโรมรันกันถึงที่
ครั้นพราหมณ์ชักขวานมณี ข้านี้ก็ย่อมจนใจ
เห็นเป็นพระแสงบิตุรงค์ จะทะนงต่อสู้กระไรได้
จึ่งก้มศีรเกล้ารับไว้ ก็พลาดไปถูกงาข้าหักราน ฯ

๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระอุมาฟังร่ำคำขาน
ข้องขัดหฤทัยดังไฟลาญ จึ่งกราบทูลมหากาลเทวา
คนโปรดพระองค์มาทำเก่ง บังอาจข่มเหงลูกข้า
ถือว่ามีกำลังวังชา จึ่งได้กล้าทำได้ถึงเพียงนี้

อันพราหมณ์กำเริบเอิบอิทธิ์ เพราะทรงฤทธิ์โปรดปราน
เขาถึงที่
ไฉนไม่ชำระสระคดี จะปรานีกันไปอีกเพียงไร ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์พระมหาเทพจอมไศล
จึ่งตรัสถามเจ้ารามธชีไป เป็นอย่างไรเจ้าพราหมณ์จงว่ามา
เหตุไฉนจึ่งทำดันดุ มุทะลุข่มเหงลูกข้า
เหตุไฉนไม่ค่อยเจรจา จงแจ้งกิจจาทุกสิ่งอัน ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึ่งรามปรศุแข็งขัน
ทูลว่าข้ามาบังคมคัล หมายเฝ้าทรงธรรม์เช่นเคยมา
พระคเณศร์ท่านทัดขัดไว้ มิให้เข้าถึงพระจอมผา
ข้าจึ่งชี้แจงแห่งกิจจา ว่าข้าเคยเข้าเฝ้าข้างใน
ศิวบุตรยุดตัวข้าบาท จะยอมให้ลิลาศก็หาไม่
เกิดทุ่มเถียงกันพลันขัดใจ จึ่งเกิดเหตุใหญ่ถึงยงยุทธ์
ศิวบุตรใช้งวงกระหวัดมั่น จับบั่นหันเหียนเวียนหัวสุด
ตูข้างงวยแทบม้วยมุด จึ่งได้ผุดลุกขึ้นด้วยโกรธา
ฉวยได้ขวานเพชรแพรวพราย หมายให้คเณศร์คร้ามข้า
เพอิญไปถูกที่ตรงงา ขอพระจอมเทวาจงการุญ ฯ
๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระอุมากริ้วโกรธพิโรธฉุน
เหม่พราหมณ์หยาบช้าทารุณ บังอาจมาวุ่นไม่เกรงใจ
ถือตนเป็นคนโปรดปราน ฮึกหาญอหังการ์หยาบใหญ่
นับประสาจะว่าเป็นผู้ใด แต่ลูกกูเองไซร้ยังกล้าทำ
มึงนี้ใจพาลสันดานหยาบ เที่ยวกำราบทุกแดนแสน
ระส่ำ
มุทะลุดุใหญ่ใจดำ สารยำเกะกะเที่ยวพะพาล
มึงถือดีว่ามีกำลังแรง กำแหงจงจิตคิดเหิมหาญ
จำกูจะกำจัดเหตุการณ์ ให้สิ้นรำคาญสืบไป
มึงจงสูญแรงสูญฤทธิ์ จะกระดิกตนนิดหนึ่งไม่ได้
อย่าไหวติงกลิ้งอยู่เหมือนท่อนไม้ จนกว่ากูจะให้กำลังคืน ฯ
๑๐ คำ ฯ

เขนง
๑ พอขาดคำดำรัสพระเทวี รามธชีสิ้นแรงไม่แข็งขืน
ระทมล้มลงไม่คงคืน นอนกลิ้งกับพื้นพสุธา ฯ
รัว แล้วโอด ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ฝ่ายพระมหาเทพนาถา
มีความสมเพชเมตตา จึ่งมีบัญชาเป็นนัย
นี่แหละเจ้ารามพราหมณ์โฉด อันโทษของมึงนั้นแสนใหญ่
เพราะมึงอาจองทะนงใจ ปล่อยให้โทสะเป็นนาย
บัดนี้สิกลายเป็นท่อนไม้ มึงจะให้กูช่วยนั้นอย่าหมาย
จงตั้งจิตคิดถึงพระนารายน์ พอให้ใจสบายหายรำคาญ

ตรัสพลางทางชวนมเหสี และคณาธิบดีใจหาญ
ยุรยาตรเข้าสู่อุทยาน ดำเนินพอสำราญหฤทัย ฯ

เสมอ ๘ คำ ฯ

[พระอิศวร, พระอุมา และพระคเณศร์หายเข้าโรง.]

๑ เมื่อนั้น รามธชีผู้มีอัชฌาสัย
ฟังดำรัสถนัดก็เข้าใจ จะมีทางรอดได้ในครั้งนี้
จึ่งตั้งจิตสำรวมเข้าฌาน อนาปานโดยเคร่งเต็มที่
จิตเพ่งเล็งตรงพระจักรี ผู้มีมหิทธิศักดา
ขอไวกูณฐ์นาถอาจอง จงทรงปรานีแก่ข้า
ให้ได้พ้นทุกข์เวทนา ให้กำลังคืนมาด้วยพลัน ฯ

สาธุการกลอง ๖ คำ ฯ

[รัว, รามปรศุหายเข้าโรง; พระนารายน์ออกนอนเตียง, พระลักษมีนั่งปฏิบัติ.]

๑ เมื่อนั้น พระจักรีศฤทธิแรงแข็งขัน
บรรทมอยู่เหนือพญานาคอนันต์ ทรงธรรม์พลิกพื้นตื่นนิทรา
ร้อนทั่ววรองค์ฤทัยอัด ข้องขัดครั่น ๆ ไม่หรรษา
จึ่งเพ่งเล็งทิพย์นัยนา ค้นทั่วโลกาหาเหตุการณ์
แจ้งเหตุเจ้ารามพราหมณ์สำคัญ โมหันธ์ริเริ่มเหิมหาญ
ตัวเราจึ่งพลอยรำคาญ ต้องคิดการแก้ไขให้สมคิด
อันพระมเหศวรี เทวีมากด้วยเมตตะจิต
แม้เห็นดรุณน้อยนิด คงติดหฤทัยไมตรี

คิดพลางแต่งองค์ทรงเครื่อง อร่ามเรืองล้วนแก้วสลับสี
กุมจักรคทาสง่าดี พระภูมีจึ่งเรียกสุบรรณมา ฯ

รัวฉิ่ง ๑๐ คำ ฯ

[พญาครุฑออก.]

๏ ขึ้นทรงพญาครุฑราช เผ่นผงาดโผไปในเวหา
บินไปในชั่วพริบตา ก็ถึงภูผาสง่างอน ฯ

เชิด ๒ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงจึ่งลงจากสุบรรณ ยืนมั่นที่เชิงสิงขร
เบือนบิดวรองค์อรชร พระสี่กรนิมิตกายินทร์ ฯ

ตระนิมิต ๒ คำ ฯ

[พญาครุฑเข้าโรง]

มอญแปลง
๏ กลายเป็นพราหมณ์น้อยช้อยชด งามหมดน่าชมสมถวิล
ภูษาผ่องใสไร้มลทิน งามสิ้นแลล้วนยวนใจ
ยิ้มย่องมองพลางทางเดิน ค่อยขึ้นสู่เนินเขาใหญ่
จนแลเห็นเทพอรไท สมใจมุ่งหมายก็กรายกร ฯ

๔ คำ ฯ

ฉุยฉาย
๏ ฉุยฉายเอย ช่างงามขำช่างรำโยกย้าย
สะเอวแสนอ่อนอรชรช่วงกาย วิจิตรยิ่งลายที่คนประดิษฐ์
สองเนตรคมขำแสงดำมันขลับ ชม้อยเนตรจับช่างสวย
สุดพิศ ฯ

๏ สุดสวยเอย ยิ่งพิศยิ่งเพลินเชิญให้งงงวย
งามหัตถ์งามกรช่างฟ้อนระทวย ช่างนาฏช่างนวยสวยยั่วนัยนา
ทั้งหัตถ์ทั้งกรก็ฟ้อนถูกแบบ ดูยลดูแยบสวยยิ่งเทวา ฯ

๏ น่าชมเอย น่าชมเจ้าพราหมณ์
ดูทั่วตัวงาม ไม่ทรามจนนิด
ดูผุดดูผ่อง เหมือนทองทาติด
ยิ่งเพ่งยิ่งพิศ ยิ่งคิดชมเอย ฯ

๏ น่ารักเอย น่ารักดรุณ
เหมือนแรกจะรุ่น จะรู้เดียงสา
เจ้ายิ้มเจ้าแย้ม แก้มเหมือนมาลา
จ่อจิตติดตา เสียจริงเจ้าเอย ฯ
เพลง ฯ

[*ปรศุรามออกมานอนกับพื้นโรง*]

ร่าย ๏ ครั้นมาถึงที่รามนอนอยู่ แลดูประดุจไม้ขอน
พราหมณ์แปลงแน่งน้อยงามงอน สองกรสวมสอดกอดไว้
ถามว่าตัวท่านฤทธิรอน มานอนกลิ้งเกลือกอยู่ไฉน
หรือมีเหตุผลกลใด จงแจ้งให้ข้าน้อยนี้ทราบความฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น เจ้ารามจึ่งตอบคำถาม
ตัวเราเคราะห์ร้ายเหลือทราม บุกรุกลวนลามไม่รู้กาล
องค์พระศิวบุตรท้วงทัก เรากลับฮึกฮักห้าวหาญ
บังเกิดโทสะเดือดดาล จนถึงทำการยุทธนา

องค์พระอุมาเทวี มีความพิโรธนักหนา
สาปสิ้นกำลังวังชา เหลือแต่กายาอยู่เช่นนี้ ฯ
๖ คำ ฯ

๏ กบเต้น เมื่อนั้น พราหมณ์แปลงแสร้งทำหมองศรี
โอ้องค์ภฤคุบดี ไม่ควรที่จะมาหมดแรง
แต่ก่อนมาเคยเป็นที่เคารพ นอบนบแห่งพราหมณ์ทั่วแหล่ง
เคยได้อาศัยซึ่งแรง ท่านผู้กำแหงปราบอมิตร
ผู้ใดข่มเหงคะเนงร้าย เคยหมายท่านปราบผู้ผิด
ท่านมาสิ้นแรงสิ้นฤทธิ์ สุดคิดแล้วเหล่าทวิชา
แต่นี้ไปใคร ๆ จะรังแก จะได้แต่ต้องยอมก้มหน้า
ว่าพลางทางเช็ดน้ำตา แสร้งทำโศกาอาลัย ฯ
โอด ๖ คำ ฯ

[*พระอิศวร, พระอุมา และพระคเณศร์ออก.*]

๏ ร่าย เมื่อนั้น พระมเหศวรีศรีใส
เห็นเจ้าพราหมณ์น้อยนวลใย มาร้องไห้ก็ทรงปรานี
จึ่งมีวาจาอันสุนทร ดูก่อนพราหมณ์น้อยเฉลิมศรี
อันเหตุขัดข้องใดมี จงบอกข้านี้ให้แจ้งใจ ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระนารายน์นฤมิตพิสมัย
ได้ฟังผินหน้ามาทันใด แสร้งทำตกใจสะดุ้งกลัว
ระยอบหมอบลงหน้ากั้ม ยอกรประนมเหนือหัว
ทำทีเป็นพรั่นสั่นระรัว เพื่อจะยั่วพระทัยให้เมตตา ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระบรรพะตีมีสง่า
กวักเรียกเจ้าพราหมณ์งามตา เจ้าอย่าได้มีความพรั่นใจ
เราเห็นตัวเจ้ารำฟ้อน เอวอ่อนองค์เอี่ยมเทียมแขไข
ช่างคิดเอ็นดูเจ้ากระไร ยิ่งพิศติดใจให้พะวง
สิ่งใดเจ้าไซร้อยากได้ เราจะให้แก่เจ้าตามประสงค์
เป็นรางวัลรำฟ้อนอ่อนองค์ สิ่งใดจำนงจงว่ามา ฯ
๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระพิษณุจำแลงแสร้งว่า
ข้าแต่พระเทพมารดา ผู้ยอดโลกาภพไตร
อันรามปรศุศักดิ์ฦๅ เหล่าพราหมณ์นับถือหาน้อยไม่
เคยมีกำลังฤทธิไกร เคยได้ป้องกันปวงธชี
บัดนี้มามีโทษผิด สิ้นฤทธิ์สิ้นแรงป่นปี้
อสุราทานพในธาตรี จะพากันย่ำยีทวิชา
แม้พระแม่เจ้าโปรดปราน ขอประทานตามขอของข้า
ขอประทานกำลังรามา ไว้คุ้มเกรงรักษาชาติพราหมณ์ฯ
๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์พระมารดาโลกสาม
ได้ฟังก็ทรงสำคัญความ ว่าพราหมณ์ทูลขอแก่ตนเอง
จึ่งตรัสประสาทพรไป เราให้กำลังกาจเก่ง
ให้เท่าเจ้ารามมีอยู่เพรง โลกจงยำเกรงทั่วไป ฯ
๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พราหมณ์นิมิตยินดีจะมีไหน
จึ่งกล่าววาจาว่าไป อันกำลังรามไซร้ที่ได้มา
ข้าขอแบ่งไปเป็นสองส่วน จะถือหมดไม่ควรแก่ตูข้า
ส่วนหนึ่งถวายลูกพระอุมา ส่วนหนึ่งข้าคืนให้รามธชี ฯ
๔ คำ ฯ

กระบอก
๏ พอขาดคำดำรัสหริรักษ์ ก็เห็นผลประจักษ์เต็มที่
อันรามปรศุตัวดี ก็ลุกจากธุลีมาวันทา ฯ
รัว ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระมเหศวรมีสง่า
เห็นเหตุปรากฏฤทธา ก็ทราบว่าพราหมณ์น้อยคือนารายน์
จึ่งตรัสว่าน้อยฤๅพระจักรี ช่างปลอมแปลงอินทรีย์ดังหมาย
มาลวงข้าได้โดยดาย ถอนสาปกลับกลายเป็นพร
เจ้ารามได้แรงคืนไป อย่าใช้ทุจริตเช่นก่อน
จงหมั่นบูชาทาโมทร ทรงศรเธอมีพระคุณนัก

เจ้าจงชำนะทุกทิศ ปราบปรามผู้ผิดหาญหัก
เมื่อใดทะนงมากนัก จงแพ้พระหริรักษ์จักรี ฯ
๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระนารายน์ทรงสวัสดิ์รัศมี
ทูลว่าพระมเหศวรี ดำรัสทั้งนี้ควรชม
ขอพระประเสริฐเลิศดี มีแด่คชมุขสุขสม
พร้อมทั้งวิทยาอาคม อุดมเลิศล้ำภพไตร
ผู้ใดจะเริ่มประเดิมงาน ทั้งสรรพกิจการน้อยใหญ่
จงบูชาคเณศร์ก่อนไซร้ หาไม่อย่าสมอารมณ์ปอง
ทั่วทั้งโลกาสากล จงนับถือเอกทนต์ทั้งผอง
ส่วนปวงนายโขลงนายกอง ล้วนต้องเคารพบูชา
ตรัสเสร็จทูลลาพระอิศวร พระอุมานิ่มนวลศรีสง่า
ดำเนินพ้นพิมานรัตนา แล้วกลับกลายกายาเป็นนารายน์ ฯ
รัว ๑๐ คำ ฯ

[พระอิศวร, พระอุมา, พระคเณศร์ และรามปรศุเข้าโรง; ครุฑออก.]

๏ ขึ้นทรงพญาครุฑราช องอาจแลเลิศเฉิดฉาย
โผจากภูผาพรรณราย เหินหายไปจากคีรี ฯ
เชิด ๒ คำ ฯ

[พระนารายน์กับครุฑหายเข้าโรง.]

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร
นายสนั่น บุณยศิริพันธุ์ เจ้าของ ผู้พิมพ์
ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๔๘๖